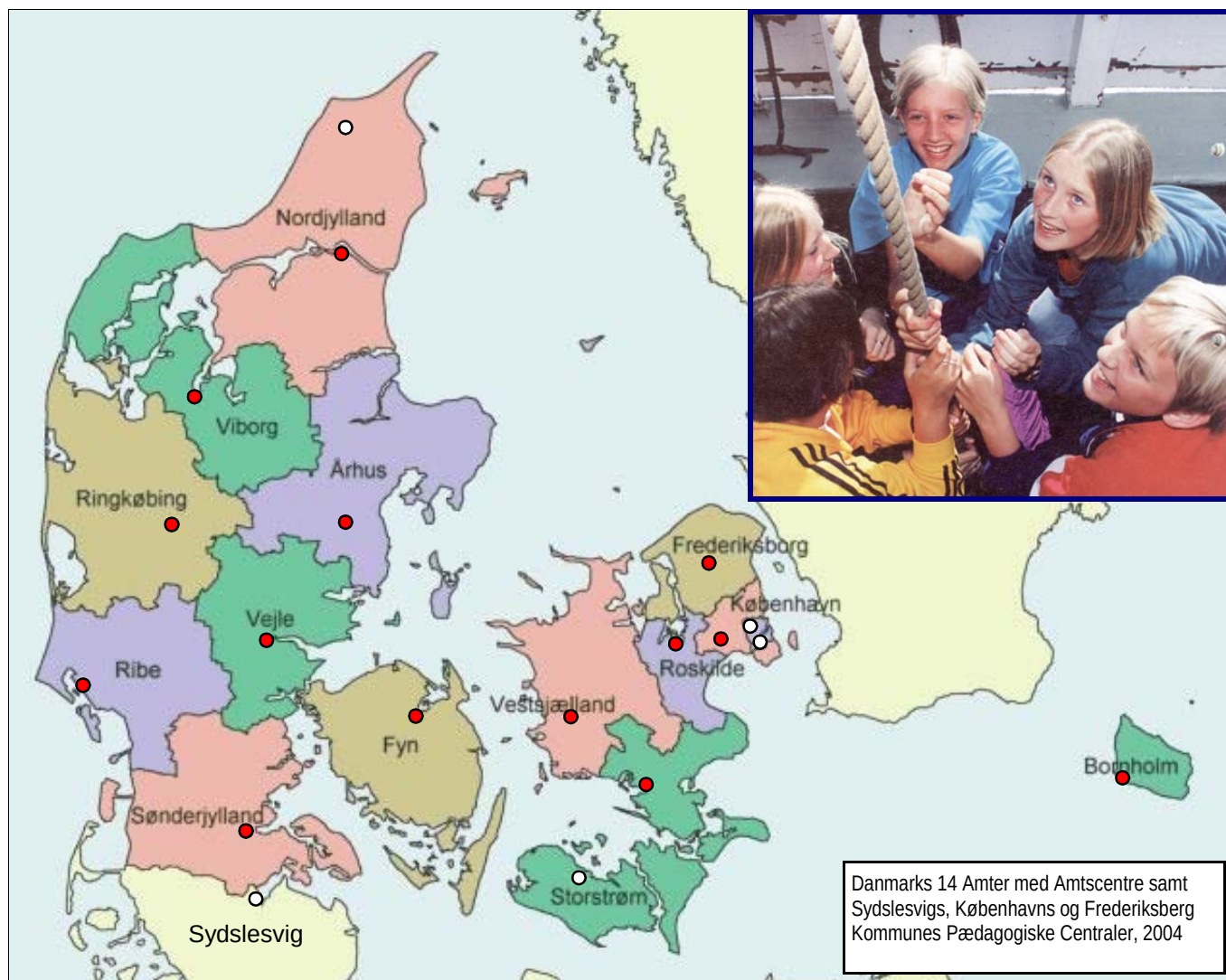

AMTSCENTRALEN

- amtscentrenes historie fra 1930'erne til 2000

- SKOLECENTRALERNE 1932 - 1976
- DE FÆLLESKOMMUNALE SAMLINGER 1964 - 1976
- AMTSCENTRALER FOR UNDERVISNINGSMIDLER 1976 - 1997
- CENTRE FOR UNDERVISNINGSMIDLER M.V. 1997

Rapport udarbejdet 2004 af forhenværende ledere ved Amtscentrene for Undervisning - herunder Københavns og Frederiksberg Kommuner Pædagogiske Centre - med støtte fra Amtscentrenes Kontaktudvalg.

Kontaktudvalget for Amtscentre for Undervisning - 2004

Redaktion:

Ib Ansgar Jensen, ansv.
Torben Hartvig Olsen
Niels Schou
Erling Hess-Nielsen, layout

Tryk: Handy-Print, Skive

Rapporten kan købes hos:
Amtscentret for Undervisning, Ny Østergade 12, 4000 Roskilde
Pris pr. stk.: 50 kr. (inkl. forsendelse).

Amtscentralen

- amtscentrenes historie fra 1930'erne til 2000

Skolecentralerne - impulser til fremskridt

side 7

Skolecentralerne 1932 - 1965

De første skolecentraler

Ideen bredte sig

Skolecentralerne 1965 - 1976

Folkeskolen som udgangspunkt

Foreningen Danmarks Skolecentraler

Fælleskommunale samlinger

side 12

Skolebiblioteksforeninger i 1920'erne til 1960'erne

Oprettelsen af Fælleskommunale Samlinger

Skolebibliotek/ Fælleskommunal Samling - en symbiose

Skolernes behov for undervisningsmidler var foranlediget af den pædagogiske udvikling

Undervisningssystemer og emnebøger

De første av-midler

Selvproduktion af undervisningsmaterialer

En hensigtsmæssig indkøbspolitik

Rammelove

side 16

Lov om Amtsentraler - Lov om Landscentral

Lov om Centre for undervisningsmidler

Optakten til lovgivningen

Betænkning nr. 577, 1970

Reaktioner på Betænkning nr. 577

Betænkning nr. 621, 1971

Regionale centraler for undervisningsmidler

Amtscentralernes arbejdsopgaver

Landscentralen for undervisningsmidler

Opgaver rettet mod forbrugerne

Opgaver rettet mod private producenter

Landscentralens administrative opbygning

Forslag til Lov om amtscentraler og Lov om en landscentral

Amtscentralerne i skolens hverdag

side 22

Amtscentralerne - en inspirerende mangfoldighed

Amtscentralernes interne kursusvirksomhed

Udlån af undervisningsmidler blev en succes

Materialevalget

Udlån af Danmarks Radios undervisningsafdelings udsendelser

Støtte til pædagogisk udvikling

Kursusvirksomheden

Kursernes karakteristika

Kursernes indhold

Tilslutning til kurserne

Rådgivning og vejledning

Informationssamlingernes indhold og ordning

Lærernes brug af informationssamlingen

Pædagogiske medarbejderes/ konsulenter opgaver

Rekruttering og ansættelsesvilkår for de pædagogiske medarbejdere/ konsulenter

Bistand ved fremstilling af egne undervisningsmidler/ pædagogisk værksted

Funktioner

ACU'ernes interne administrative udvikling

Biblioteksteknisk bistand

Særlige opgaver over for ungdoms- og voksenuddannelserne

Almen folkeoplysning

VUC og gymnasier

Amternes specialskoler

Erhvervsskoler

Lærerseminarier og pædagogseminarier

Fælles træk trods forskellighed

Andre opgaver

Den internationale dimension

Kulturformidling

Sundhed og trivsel

Naturskoler, skoletjeneste

"Det sjove - for alvor"

Pædagogiske udviklingstendenser

7 punkt-programmet

10 punkt-programmet

Folkeskoleloven 1993 - en pædagogisk udfordring

Folkeskoleloven år 2000

Et kritisk tilbageblik

EDB i undervisningen

Edb-undervisning

PC'erne

Skoda - Skolekom

Nettet

Fremtidens virtuelle amtscenter

side 31

Lokale samarbejdsrelationer

Samarbejdsrelationer til skolerne

Lokale samarbejdspartnere i øvrigt

Interne udvalg

Samarbejdet skabte muligheder

Strukturændringer

Nedlæggelse af informationsafdelinger

Kommunale Pædagogiske Centraler

Amtscentrenes Kontaktudvalg siden 1976

side 37

Paraplyorganisation og kollegialt forum**Kursusvirksomheden****Rapporter mv.**

Amtscentralernes informative afdeling (1979)

Visioner på heden (1987)

Amtscentre for Undervisning (2000)

Landsdækkende samarbejdsrelationer

Politiske samarbejdsrelationer

Producenter

Faglige relationer

Bilag: Statistikker, artikler m.v.

side 45 - 55

- Skolecentralerne 1943
- Foreningen Danmarks Skolecentraler 1974 - 75
- Foreningen Danmarks Skolecentraler 1975 - 76
- Kontaktudvalget, Amtscentralernes opgaver- *2 artikler fra 1976*
- Skolecentraler, Fælleskommunale Samlinger, Amtscentraler
- Plan over Amtscentral i 90'erne - *et eksempel*
- ACU-statistik, grafisk oversigt 1976-2000
- Amtscentralerne, Undervisning i 90'erne og en ny folkeskolelov -
- Bertel Haarder, undervisningsminister, maj 1992
- Lærerhøjskolen størst - Amtscentralen bedst. En Undersøgelse. "Folkeskolen", 1999.

Forord

Amtscentralen – amtscentrenes historie fra 1930'erne til 2000

For et par år siden opstod tanken hos den stadig større gruppe af pensionerede 1. generations-amtscenterledere, at amtscentrenes historie burde samles op og skrives ned. Og hvem var vel nærmere til det, end de, der havde beskæftiget sig med udviklingen af amtscentrene det meste af deres arbejdsliv?

Som det altid har været karakteristisk i amtscenterregi, var der ikke langt fra tanke til handling, og så snart der var skaffet et økonomisk grundlag – ja, vel i virkeligheden før – gik arbejdet i gang.

Retfærdigvis må det indrømmes, at interessen for produktet i begyndelsen især var til stede hos initiativtagerne. I dag, hvor rapporten ligger klar til udgivelse, er situationen den, at amtscentrene står ved enden af den vej, de med dygtighed og stor tilpasningsevne har fulgt gennem årene.

Den kommende kommunalreform flytter ejerskabet til amtscentrene, så de efter amternes nedlæggelse fra 1-1-07 bliver statslige institutioner forankret i CVU-konstruktionen. Set i dette lys opleves amtscentrenes historie pludselig meget relevant. Historien kan man blive klogere af.

Når amtscentrenes historie på samme tid er en udviklings- og en succeshistorie, skyldes det centrenes evne til at løfte i flok, til at samarbejde og resurseoptimere. En plus en er mere end to, hvis man tør... Amtsentrene har turdet.

Den udfordring amtscentrene står overfor bliver måske den største i den række af udfordringer, amtscentrene gennem årene har mødt. Ikke kun på opgaveløsningen, men fordi den kommende reform kan komme til at udfordre det fællesskab, der har vist sig at være grundpillen i amtscentrenes udvikling.

Netop derfor er denne lille rapport velkommen. Til nuværende og tidligere medarbejdere, til politikere og kommende kolleger i de nye konstruktioner. Til andre, der måtte have interesse for denne lille bid af den danske skolehistorie. Her er det fælles afsæt, og her er de forklaringer, der gør det muligt at forstå den virkelighed, der er amtscentrenes i dag.

Stor tak til alle bidragyderne.

På Kontaktudvalgets vegne

Jens Juulsgaard og Jill Daniel.

Skolecentralerne 1932-1965 - impulser til fremskridt

Skolecentralerne 1932 - 1965

”Navnet skolecentral udtrykker et vist mål – et sted, hvor skolefolk og skoleinteresserede i det hele taget kan søge impulser til fremskridt”. Sådan stod der i forordet i et lille hæfte om ”Hvad er en skolecentral – lærerens værksted”, som i 1943 blev udgivet af Sammenslutningen Danmarks Skolecentraler v/ skoledirektør Olaf Petersen, Esbjerg.

Sammenslutningen Danmarks Skolecentraler var stiftet i 1937, men af organisatoriske hensyn blev foreningen i 1956 sammenlagt med Danmarks Skolebiblioteksforening.

Sammenslutningens formål var at varetage danske skolecentralers fælles pædagogiske, skolemæssige, biblioteksmæssige og økonomiske opgaver.

Formålet med en skolecentral er således at give lærere, forældre, skolekommissioner, skoleudvalg og kommunalbestyrelser lejlighed til - væsentlig gennem en permanent udstilling og et pædagogisk udlånsbibliotek - at gøre sig bekendt med bøger og andre hjælpemidler, der har betydning for skolens arbejde samt på anden måde, f.eks. ved udstilling af elevarbejder, at øge kendskabet til skolearbejdet og dets praktiske resultater.

Endvidere medvirker skolecentralerne ved arrangering af pædagogiske udstillinger i det pågældende amt eventuelt i forbindelse med planlagte instruktionskurser og kredsmøder.

I 1920'erne opstod et pædagogisk røre, og dette fortsatte i 1930'erne og dannede den pædagogiske baggrund for skolelovene i 1930'erne, skoletilsynsloven af 1933 og folkeskoleloven af 1937.

Det stigende behov for kendskab til skolebøger og andre undervisningsmidler opstod i denne periode, og det var nok det, der gav stødet til oprettelse af de første skolecentraler.

Om oprettelsen fortælles: ”Skolecentraler støttes i almindelighed af lærerkredsene, de offentlige biblioteker, skolemyndighederne, skolerne, biblioteksforeningerne, kommuner, amter, skoleråd samt pengeinstitutter”.

Om driften fortælles: ”De nødvendige midler til den årlige drift tilvejebringes ved tilskud fra de sam-

me parter og ved velvilje fra anden side, og alle de førende skolebogsforlag har beredvilligt og på elskværdig måde stillet værdifulde bøger og andre pædagogiske hjælpemidler til skolecentralernes rådighed”.

Haderslev Amts Skolecentral 1943

De første skolecentraler

De første skolecentraler blev oprettet i det sønderjyske, men der er i kilderne nogen uenighed, om det var Tønder amt, der var først, eller om det var Haderslev amt.

Starten de 2 steder kan kort beskrives således: ”I 1932 oprettedes på Amtshuset i Tønder en for lærere tilgængelig skolebogssamling, hvorigennem amtets lærere kunne få lejlighed til at gøre sig bekendt med nyheder på skolebogsområdet, men iflg. Olaf Petersen var det Skolecentralen i Haderslev, der var den første egentlige skolecentral, og den blev indviet 7. juni 1933”.

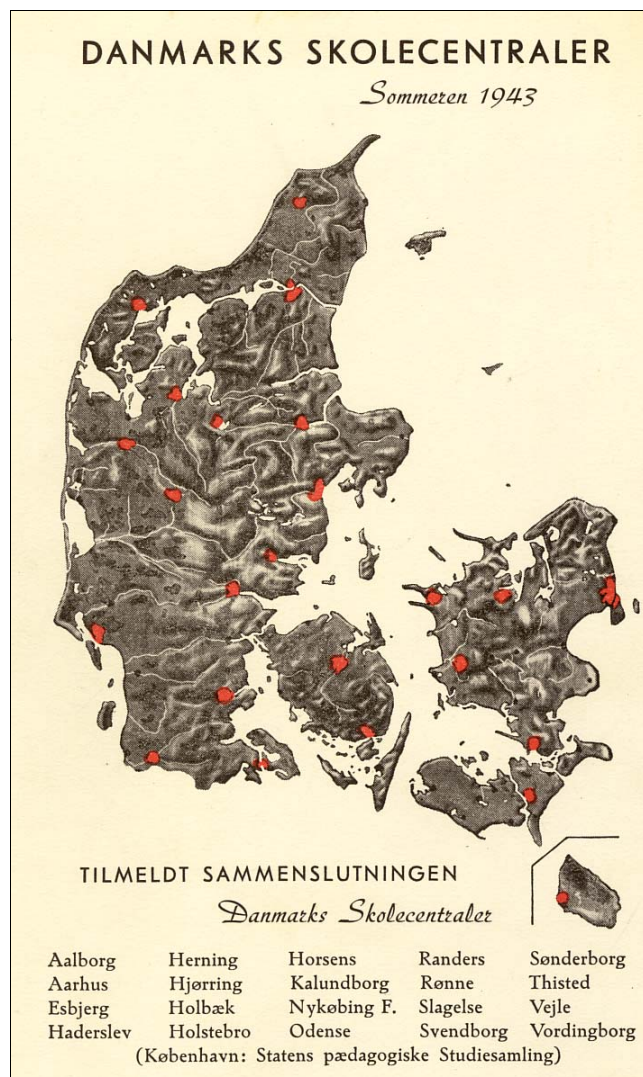
En forklaring kan være, at det var Olaf Petersen, der var igangsætter for Haderslev-projektet og yderligere formand for centralen.

Der hersker dog ikke usikkerhed om, at skolecentraltankerne startede i Tønder amt, hvor man allerede ved et lærermøde i 1931 drøftede en ide om ”Lærernes Hus”. Ideen havde amtsskolekonsulentens medhjælper fået fra en studierejse til Schweiz, hvor man i hver kanton havde et såkaldt ”Lærernes Hus”, hvor lærere kunne opholde sig i ferier, og hvor der kunne afholdes kurser, og man kunne udveksle og diskutere nye pædagogiske tanker og ideer.

Idéen bredte sig

Ideen om skolecentraler bredte sig til hele Danmark, så der i 1943 var 23 skolecentraler til rådighed for folkeskolens lærere.

Med skoleloven af 1958 og de efterfølgende undervisningsvejledninger fra 1960'erne opstod der en ny situation. Skolereformen, der i høj grad lagde op

til anvendelsen af nye pædagogiske metoder og dermed sammenhørende hjælpemidler, skabte et forøget behov for pædagogisk information.

Der opstod igen initiativer omkring de eksisterende skolecentraler, som man mente burde spille en rolle som formidlere af undervisningsvejledningernes intentioner – en art pædagogiske kraftcentre, men man savnede generelt det fornødne økonomiske grundlag for realisering af disse mål.

Indtil i midten af 1960'erne levede ideerne videre, og mange idealistiske lærere havde påtaget sig at passe centralerne for et beskedent honorar og med

meget beskedne midler til den daglige drift i håbet om, at de bevilgende myndigheder og lovgiverne på et tidspunkt kunne se ideen med at udbygge centralerne til et være "Lærerens Værksted".

Det var derfor glædeligt, at undervisningsministeriet 24. juni 1964 nedsatte et udvalg, der fik til opgave at redegøre for de bestående skolecentralers virksomhed og i tilslutning til et udvalgsarbejde i Danmarks Lærerforening at overveje og fremkomme med forslag til skolecentralernes fremtidige virksomhed, herunder deres opgaver over for skolevæsenet, deres placering, organisation og økonomi og de hermed sammenhængende lokale- og personalemæssige problemer samt om deres forhold til de kommende fælleskommunale samlinger omtalt i den nye bibliotekslav, lov nr. 171 af 27. maj 1964, kap. 4.

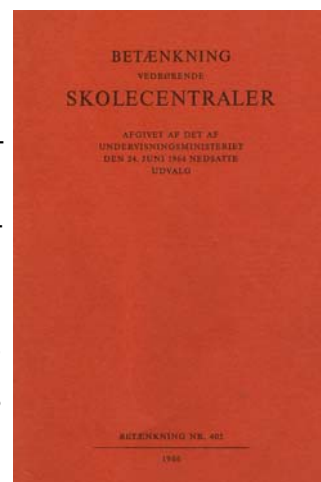
Skolecentralerne 1965 - 1976

Det ministerielle udvalg afgav sin Betænkning vedrørende skolecentraler 30. november 1965 indeholdende en række forslag til fremtidig etablering og drift af skolecentralerne.

Omkring skolecentralernes opgaver foreslås:

Hovedopgaven er formidling af kendskab til alle former for undervisningsmidler m.v. beregnet til brug i folkeskolen eller anvendelig i denne skoleform, således at skoler og skolemyndigheder, der står foran anskaffelse el-

ler udskiftning af undervisningsmidler, kunne skaffe sig et overblik over, hvad der findes på markedet, ligesom lærere og lærerstuderende her vil kunne undersøge de enkelte undervisningsmidler og skønne over anvendeligheden i deres undervisning.

Folkeskolen som udgangspunkt

Folkeskolen skal være udgangspunkt for indretning og drift af skolecentralerne, selv om centralerne også kunne blive til gavn for andre skoleformer, først og fremmest ungdoms- og fritidsundervisningen, men også gymnasieskolerne vil i nogen grad kunne blive

betjent fra centralerne. Øvrige skoleformer ville nok blive en mere perifer opgave.

En stationær samling af undervisningsmidler ville være en væsentlig forudsætning for at opgaven kunne løses. Denne opgaveløsning forudsættes løst i samarbejde med skolebogsforlagene.

Samlingerne burde katalogiseres centralt i samarbejde med Statens Pædagogiske Studiesamling.

Ud over de boglige materialer burde den stationære samling indeholde et fyldigt og repræsentativt udvalg af andre undervisningsmidler.

Skiftende udstillinger af fremføringsapparat m. v. kunne løse denne formidlingsopgave, og en anden måde at løse opgaven på var en fyldig samling af brochurer og kataloger.

Udvalget fandt det nødvendigt, at centralerne også havde en samling til hjemlån - først og fremmest udlånseksemplarer af titlerne i skolebogssamlingen.

En anden væsentlig opgave var etablering af skiftende udstillinger og i forbindelse med denne virksomhed kurser og møder i tilknytning til udstillingerne.

Indsamling af pædagogisk-metodisk materiale kunne være en naturlig opgave, således at man kunne videregive metodiske vejledninger, arbejdsbeskrivelser og elevarbejder.

Fremstilling af egne undervisningsmaterialer er nævnt som en væsentlig "kan-opgave", så skolecentralerne skulle råde over skrivemaskiner, duplikatorer, foto- og tegneudstyr m.v., som brugerne kunne bruge på stedet.

Et pædagogisk-psykologisk bibliotek skulle stilles til rådighed for brugerne.

Instruktioner og demonstrationer i forbindelse med udstillinger er - som tidligere nævnt - en væsentlig opgave, ligesom arbejdsgrupper og studiekredse skal have mulighed for at være på skolecentralerne, så der bør være særlige lokaler hertil.

Distribution af undervisningsmaterialer skulle ikke være en skolecentralarbejde, men løses af de nye fælleskommunale samlinger.

Skolecentralernes placering: Også dette fremkom udvalget med forslag til, idet udgangspunktet var, at hvert amt burde have en skolecentral, og gerne tæt på centralbibliotekerne.

I en bisætning er dog anført, at en skolecentral kunne have filialer, hvis afstandene i et amt var meget store.

Organisation: Hver skolecentral skulle have et repræsentantskab, der som medlemmer bl.a. skulle have repræsentanter for skolerådet og for lærerkredsene i amtet, centralbiblioteket, bibliotekslederne, regionslederen af Danmarks Lærerhøjskole, konsulenten for ungdomsundervisningen, en repræsentant for den fælleskommunale samling, en repræsentant for seminarierne, en repræsentant for gymnasierne og en repræsentant for de private skoler samt amtskolekonsulenten og lederen af skolevæsenet i centralens hjemby.

Ledelsen af centralen skulle ske ved en bestyrelse, hvori skolerådet og lærerkredsene skulle være repræsenteret.

Lokaleforhold: Størrelsen af centralens lokaler mente man også kunne fastsættes centralt, og man regnede sig frem til, at 320 m² ville være passende.

Personale: For at kunne løse opgaven burde der mindst være ansat en pædagogisk leder samt fornøden kontorhjælp, og herudover kunne der knyttes pædagogisk og bibliotekarisk sagkundskab. Skolecentrallederen skulle også uddannes, og dette kunne ske på Danmarks Lærerhøjskole.

Økonomi: Skolecentrallederne kunne blive ansat med max. halv tjenestetid, og staten skulle afholde 85 % af udgiften til løn og honorar.

Tilsvarende kunne pædagogiske medhjælpere ansættes i kombinationsstillingerne med en refusion fra staten på 85 %. Udgiften til kontorhjælp, lokaler, nyanskaffelser m.v. kunne afholdes af skolerådet med 50 % refusion fra staten.

Foreningen Danmarks Skolecentraler

Alt i alt en spændende betænkning med en række gode forslag, der blev af stor værdi for skolecentralerne, der igen blomstrede op og blev et væsentligt aktiv for folkeskolens lærere fra midten af 60'erne, og indtil man fik den nye lov om amtscentraler for undervisningsmidler i 1976.

I 1966 var tiden inde til, at man kunne starte den nye forening Danmarks Skolecentraler.

Foreningens første repræsentantskabsmøde blev afholdt i Esbjerg i forbindelse med Danmarks Skolebiblioteksforenings årsmøde 6. september 1966.

Foreningen Danmarks Skolecentraler

I henhold til trufne aftaler har skolecentralerne holdt stiftende generalforsamling i Odense tirsdag den 6. September 1966.

På denne blev foreningen DANMARKS SKOLECENTRALER stiftet, og love og vedtægter vedtaget. Herefter tilgår der skolecentralerne en indbydelse til at tegne sig som medlem af foreningen. I forbindelse med årsmødet i Esbjerg i oktober samles de indmeldte skolecentraler til generalforsamling, hvor bl.a. valg af den første styrelse for foreningen finder sted.

J. Melchior Jensen

Uddrag af meddelelse i Børn & Bøger, september 1966

Foreningens opgaver var at varetage skolecentralernes interesser på landsplan, udpegning af medlemmer af skolecentralerne til landsdækkende udvalg, afgive fælles udtalelser til Undervisningsministeriet, Forhandlerforeningen, Skolebogssektionen m.fl. samt medvirke ved efteruddannelse af skolecentralernes personale og tilrettelægge studierejser.

Foreningen blev ledet af en bestyrelse på 5 medlemmer, hvoraf de 3 skulle repræsentere bestyrelserne og de 2 skolecentrallederne.

STYRELSEN FOR "DANMARKS SKOLECENTRALER" 1966-1968

Formand:

1. Amtsskolekonsulent Viggo Land, Odense
- b. Repræsentanter for skolecentralernes bestyrelser:
2. Lærer Svend Aage Petersen, Hedensted (næstformand)
3. Stadsskoleinspektør Poul Enggaard, Grindsted (kasserer)
- c. Repræsentanter for skolecentralernes pædagogiske ledere:
4. Lærer J. Melchior Jensen (sekretær)
5. Lærer Ib Ansgar Jensen, Esbjerg
- d. Repræsentanten for Statens pædagogiske Studiesamling:
- Overbibliotekar Robert Hellner, København

Styrelsens delegerede i hovedstyrelsen for Danmarks Skolebiblioteksforening: Ib Ansgar Jensen

Lederen af Statens Pædagogiske Studiesamling blev tilforordnet bestyrelsen.

Uddannelse af skolecentrallederne blev gennemført på Danmarks Lærerhøjskole med stor deltagelse.

Katalogapparater over danske skole- og lærebøger blev udbygget i samarbejde med Forlæggerforeningens Skolebogssektion, og katalogerne blev ændret til at følge de normale principper for bibliotekskatalogisering.

Skolecentralerne gjorde sig stærkt gældende i den løbende skoledebat, og man var særdeles aktiv i den enkelte skolecentrals dækningsområde.

På landsplan var der jævnlige træf mellem skolecentrallederne og bestyrelserne, og gode ideer fra de enkelte centraler blev hurtigt omsat til virkelighed også på de øvrige centraler.

Studierejser til undervisningsmesser i udlandet blev etableret af foreningen med meget stor deltagelse. På rejserne lærte medarbejderne hinanden at kende, og i fællesskab omsatte man inspirationen fra udlandet til det daglige arbejde på de enkelte centraler.

Ib Ansgar's firma "Ansgar Rejser" startede sidst i 60'erne og bragte bl.a. 37 overvældede danskere til udstillingen af undervisningsmidler Didacta i Nürnberg 1975 og året efter en flok af ledere og konsulenter med tog til Didacta i Basel.

Årsmøderne i foreningen (generalforsamling) samlede stor tilslutning og med stor deltagelse fra bestyrelserne. Ikke mindst amtspolitikere prægede disse møder. Formandens beretning, der ofte indeholdt væsentlige afsnit om pionerarbejdet på skolecentralerne, blev der lyttet til med stor interesse. Foreningens første formand blev amtsskolekonsulent Viggo Land, Odense.

Forud for amtscentralloven 1975 bestod bestyrelsen af MF Inger Stilling Pedersen (formand), konsulent Richardt Tolstrup (sekretær), konsulent Ib Ansgar Jensen (kasserer), samt af Søren Trolborg, amtsborgmester i Storstrøms amt og Arne Trosborg, amtsrådsmedlem Århus amt.

Viggo Land

Tilforordnet bestyrelsen var Poul Bjørnholt, vicekontorchef i Amtsrådsforeningen, samt Knud-Eigil Hauberg-Tychsen, leder af Landscentralen for Undervisningsmidler og Robert Hellner, overbibliotekar ved Danmarks Pædagogiske Bibliotek.

Studierejse for ledere og konsulenter til udstillingen Didacta i Basel i marts 1976

Danmarks Skolecentraler var også indbyder til en række kurser til dygtiggørelse af centralernes medarbejdere, og tilslutningen hertil var meget stor. Kursusvirksomheden var virkelig med til at give de enkelte centraler et løft, og visionerne, der blev fremført, blev mange steder omsat i dagligdagen.

10-års perioden var virkelig en pionertid med fremdrift, udsyn og med det sigte "Vi er på forkant med udviklingen". Dette var nok en væsentlig grund til, at Undervisningsministeriet iværksatte et udvalgsarbejde om sammenlægning af skolecentraler og fælleskommunale samlinger til amtscentraler for undervisningsmidler.

Ib Ansgar Jensen, *Ribe Amt (Esbjerg)*

Jørgen Christensen, *Københavns Amt*

Ove Reinholdt Nielsen, *Københavns Kommune*

Bilag:

- Statistik for skolecentraler 1942, 1967 og 1975.

Kilder:

- "Hvad er en skolecentral - lærerens værksted", udgivet af Danmarks Skolecentraler 1943.
- "Betænkning vedrørende skolecentraler", Undervisningsministertiet 1966.
- "Betænkning om formidlingen af undervisningsmidler inden for folkeskolen", Undervisningsministeriet 1970.
- "Betænkning om skolebiblioteker og centraler for undervisningsmidler", Undervisningsministeriet 1971.
- "Danske skolebiblioteker. En kalejdoskopisk mosaik 1967-1983".
- "Danske skolebiblioteker 1984-1994".

Tønder Amts Skolecentral 1967.
Danmarks første skolecentral blev vedtaget etableret i Tønder i 1932.

Fælleskommunale Samlinger 1964 - 1976

Skolebiblioteksforeninger i 1920'erne til 1960'erne

De fælleskommunale samlinger har deres oprindelse i de amtslige skolebiblioteksforeninger, der blev oprettet af lærerkredsene over hele landet.

Initiativet hertil udgik fra lærere, som med oprettelse af læsestuer så en mulighed for at realisere "arbejdsskolens" ideer, der netop i disse år slog så stærkt igennem i den pædagogiske debat.

Skolebiblioteksforeningernes opgave var at skabe økonomisk basis for opbygningen af samlinger af klassesæt til udlån til de tilmeldte skoler. Disse kunne derved for en forholdsvis lille udgift få deres i reglen overordentlig beskedne materialemuligheder udvidet betydeligt, uden at hver enkelt skole behøvede at investere i materialer, der kun brugtes forholdsvis sjældent.

I overensstemmelse med den pædagogiske filosofi bag skolebibliotekssagen i almindelighed havde materialerne karakter af et alternativt tilbud til lærebogsområdet.

Med oprettelse af de fælleskommunale samlinger var det stort set slut med de lokale skolebiblioteksforeninger.

Oprettelsen af Fælleskommunale Samlinger

Som en følge af Folkeskoleloven 1958 opstod "Det fornyede Skolebibliotek". Skolebiblioteket blev omstillet til at kunne forvalte den store titelmængde, som udbudet af undervisningsmidler udgjorde.

Allerede først i tresserne blev det mere og mere klart, at en lokal titeldækning på det enkelte skolebibliotek ville blive en meget stor investering og en helt uhensigtsmæssig samfundsinvestering.

Man indså, at en fælles anskaffelse af sjældent benyttede titler kunne placeres et centralt sted. Snart gjaldt den samme opfattelse for det tiltagende udbud af audiovisuelle materialer.

Inden for skoleverdenen havde man på den tid ikke et biblioteksapparat, der tilnærmelsesvis kunne magte denne opgave. Da skolebiblioteket i forvejen, hvad angik delfunktioner, var integreret i folkebib-

liotekerne, var det naturligt at initiativerne til fællesamlinger udsprang af folkebibliotekslovgivningen.

I Biblioteksloven af 1964 kunne i § 16 læses: "For hvert centralbiblioteksområde kan der i samarbejde med centralbiblioteket med undervisningsministerens godkendelse oprettes en fælleskommunal samling indeholdende klassesæt og andet biblioteksmateriale til supplerende af samlingerne i områdets skolebiblioteker". Dette gav mulighed for at oprette en samling i hvert amt.

I 1966 blev loven fulgt op af et cirkulære, som mere præcist definerede begrebet "andet egnet biblioteksmateriale". Følgende kategorier kan anskaffes: diapositiver, billedbånd, film, båndoptagelser, gramfonplader og kunstreproduktioner.

Over hele landet indledte man forhandlinger om oprettelse af de nye institutioner, centralt fulgt op med cirkulærer og vejledninger om udfærdigelse af vedtægter og reglementer.

Lokalt var det som regel amtsskolekonsulenten, amtets skoledirektion med stiftamtmanden som formand, centralbibliotekets leder, lærerkredsene, skoledirektørerne/stadskoleinspektørerne og ledende skolebiblioteksfolk, der var aktive i det forberedende arbejde.

Fra august 1967 var der i de fleste amter oprettet fælleskommunale samlinger med tilhørende bestyrelser, der oftest bestod af 9 folkevalgte fra kommunalbestyrelser og amtsråd samt embedsmænd.

Kommuner, der tilsluttede sig den fælleskommunale samling betalte et kontingent, der blev beregnet ud fra antallet af børn i kommunen. Beløbet var i midten af 1960'erne omkring 4 kr. pr barn. Dertil kom statens tilskud på 43%. Til nationale fællesopgaver for skolebibliotekerne (og FKS) tilbageholdtes 2,5 % af det oprindelige driftstilskud fra staten på 45 % som blev forvaltet af Udvalget vedr. Skolebibliotekernes Rådighedssum. Denne betalingsordning bortfaldt med vedtagelsen af Amtscentralloven i 1975.

Skolebibliotek / Fælleskommunal Samling - en symbiose

Mange fælleskommunale samlinger startede med at overtage eksisterende samlinger, som var opbygget tidligere på frivilligt grundlag af lærerkredse og skolebiblioteksforeninger, eller som stammede fra samlinger i centralbiblioteksregi. Disse samlinger indeholdt overvejende klassisk skønlitteratur (af Holberg, Oehlenschläger, Hostrup mfl) samt lettere faglitteratur (f.eks. Faglig Læsning). Men enkelte steder var der også fremføringsapparatur og tilhørende audiovisuelle materialer (båndfilm, anskuelsesbilleder o. lign.) til udlån til skolerne.

Leder af Den fælleskommunale Samling Kurt Hartvig-Petersen, Roskilde Amt (th) er her i dialog med en skolebibliotekar om koordinering og anskaffelse af supplerende materialer. Børn og Bøger, februar 1967

Etableringen af de fælleskommunale samlinger og oprettelsen af skolecentralerne foregik mange steder stort set på samme tid. Begge institutioner havde hver deres vedtægter, bestyrelser og personale, og tidligt arbejdede man derfor på at samle de to institutioner med fælles leder samt bestyrelse og placeret i fælles lokaler. Det var ildsjæle blandt lokale skolebibliotekarer, som brændte for skolebibliotekstanken og for udvikling og fremgang, der blev de første ledere. I de følgende år udviklede de daglige ledere samlingerne i nært samarbejde med bestyrelser og skolebibliotekarer, og mange gode og frugtbare drøftelser med kolleger på konferencer og i andre sammenhænge bidrog til, at de fælleskommunale samlinger blev et væsentligt element i lokale initiativer og pædagogisk udviklingsarbejde i slutningen af 1960`erne og begyndelsen af 1970`erne.

I forbindelse med dannelsen af større amter og kommuner i 1970 blev det naturligt at forsøge at etablere en fælleskommunal samling i hvert af de nye amter. Nogle af de nye, store kommuner (Aalborg, Århus, Randers mfl.) etablerede samtidig kommunale fællessamlinger til støtte for de enkelte skolars klassesætbestand.

Lokalt fungerede materialeudvalgene i et koordinerende samarbejde, hvor amt og kommuner i fællesskab aftalte placering af materialer efter "nærhedsprincippet". AV-cirkulæret af april 1970 og et deraf følgende udvidet undervisningsmiddelbegreb bidrog stærkt til at give de fælleskommunale samlinger langt større bredde end hidtil ved inddragelse af utraditionelle undervisningsmidler i samlingerne.

De større enheder medførte desuden behov for ensartet systematisering af materialerne, udlånssystemer (fx Kardex), mere informative kataloger samt en effektiv distribution og indførelse af kørselsordninger til skolerne.

Registrering af udlån ændredes i løbet af 90'erne fra manuel databehandling til anvendelse af EDB

Materialesamlingernes vækst førte naturligt til overvejelser vedrørende edb-systemer til administration af samlingerne, katalogisering efter biblioteksstandard samt til krav om forudbestilling "booking" via skolebibliotekerne. Med udgangspunkt i et eksisterende edb-system i Fyns amt gennemførtes et udviklingsarbejde i samarbejde med Kommunedatas bibliotekssektion. Det lykkedes dog aldrig at samle alle de fælleskommunale samlinger om ét fælles edb-udlånssystem.

Amtscentralernes budget

1.4.76 31.12.76	1977	1978	1979	1980
32.000.000	47.173.000	66.918.000	83.053.000	92.715.000

Materialebestand i distributive afdelinger i antal bind/enheder

	1.4.1976	1.1.1977	1.1.1978	1.1.1979	1.1.1980
Bøger	1.375.000	1.535.000	1.805.600	2.145.100	2.437.100
Diasserier/billedbånd .	27.900	29.900	32.700	34.000	41.000
Lydbånd	41.000	13.400	17.200	20.100	42.800
Grammofonplader	3.800	3.200	3.800	3.800	3.800
Filmkopier	1.100	1.300	1.700	2.400	3.200
Transparenter	4.900	5.200	5.500	6.100	6.600

Udlån	1975-76	1.4.76- 31.12.76	1977	1978	1979
FKS/Distr.afd.: bøger .	2.373.000	2.279.000	3.047.000	3.729.000	4.186.000
FKS/Distr.afd.: andre materialer	145.000	95.000	155.000	198.000	192.000

Uddrag af Statistik fra Skolebiblioteksårbog 1980-81. Danmarks Skolebiblioteksforening 1981.

Skolernes behov for undervisningsmidler var foranlediget af den pædagogiske udvikling

Intentionerne i Folkeskoleloven af 1958 og Den blå Betænkning fra 1960 samt Skolelovsrevisionen i 1961 satte for alvor gang i skolebibliotekerne - en udvikling, der i høj grad stillede krav til de kommende fælleskommunale samlinger.

Folkeskolen blev ramme om en række nye fag, og traditionelle fag som fx dansk fik et indhold, der lagde op til elevers selvvirksomhed og til skolebiblioteket som den ramme, hvorfra der kunne hentes materialer og inspiration til visionær undervisning.

Undervisningssystemer og emnebøger

I faget Orientering fik folkeskolen for første gang et fag med tværfagligt udgangspunkt, og hvor læreren i sin forberedelse skulle tænke såvel didaktisk som metodisk. Samtidig lagde forlagene mange kræfter ind på at dække fagene og beskrev nye faglige indhold i mange spændende bøger.

Først i undervisningssystemer; men i de følgende år også i mange såkaldte emnebøger, som læreren og eleverne kunne inddrage i fælles eller individuelle arbejdsituationer.

Udviklingen inden for danskfaget skabte mulighed for inddragelse af skønlitteratur til supplerende af den traditionelle novellélæsning, og forlagene var hurtige til at lancere en særskilt ungdomslitteratur.

Der var fokus på elevers selvvirksomhed. Gruppearbejdet fik en central placering i undervisningen. Behovet for materialemæssigt store samlinger på de enkelte skoler voksede gennem 1960'erne.

Dette behov blev hurtigt kanaliseret videre til fællessamlinger og senere centraler for undervisningsmidler og gav overalt grobund for mange materialevalgsmæssige overvejelser.

De første av-midler

Betænkning nr. 577/70, der udsprang af det såkaldte AV-cirkulære af april 70, lagde op til en udvidelse af skolebiblioteksbegrebet.

Dette fik som før nævnt stor betydning for fællessamlingernes indkøbspolitik.

I betænkningen anførtes meget kontant, hvilke materialer der fremover skulle udgøre den egentlige skolebibliotekssamling. Hertil blev således nu bl.a. henregnet film, lydbånd, dias, transparenter, gram-mofonplader, kunstreproduktioner samt en række materialetyper, der havde en kortvarig relevans: sløj-fefilm, burretavlematerialer o.lign.

Video er ikke nævnt, men fik fra midten af halv-fjerdserne en meget central placering i Amtscen-tralernes udlånsamlinger.

Anskaffelse af fremføringsapparat blev disku-teret særlig grundigt, idet statens daværende driftstil-skud til skolebiblioteker og centrale samlinger ved store indkøb heraf kunne accellerere kraftigt. I Be-tænkning 621/71 blev det fastlagt, at skolebibliote-kerne og de centrale samlinger kan omfatte ”de af skolens undervisningsmaterialer, der katalogiseres efter et fælles system, og det fremføringsapparat, der knytter sig hertil”. Men samtidig bortfaldt drifts-tilskuddet.

Selvproduktion af undervisningsmaterialer

Den store valgfrihed inden for emnevalg og didak-tisk/metodisk tilrettelæggelse af undervisningen, der ligeledes udsprang af intentionerne i ”Den blå” - og senere i ”Den brune” Betænkning gav sig ikke alene udslag i stor forlagsmæssig materialeproduktion, men banede også vej for læreres/elevs selvproduk-tion af undervisningsmaterialer, selv om kopierings-mulighederne var teknisk begrænsede. Ofte kun til et par spritduplikatorer. Men udviklingen inden for op-tage- og kopieringsfaciliteter gik stærkt og påvirke-de dagligdagen såvel i skolebiblioteket som på Amtscentralerne. En del af disse selvfremsillede un-dervisningsmaterialer fik efterhånden et professio-nelt præg og indgik i udlånsamlingerne på lige fod med forlagenes materialer.

En hensigtsmæssig indkøbspolitik

I fællessamlingernes materialevalg forsøgte man i årene derefter at pejle sig ind på en hensigtsmæssig og koordineret indkøbspolitik i forhold til skolebibli-otekerne.

Hvilken prioritet skulle bogindkøb have i forhold til av? Var det hensigtsmæssigt, at det enkelte skole-bibliotek skulle rumme diasserier, der kun benytte-des få gange årligt? Skulle fremføringsapparat ind-gå i de fælles udlånsamlinger? Hvis budgettet var uændret, hvordan skulle der prioriteres?

Set i bakspejlet og firkantet konkluderet: decide-ret skønlitteratur, dias, film og senere video fandt i mindre grad vej til skolebibliotekerne. Disse materi-aletyper blev i stedet en vigtig og væsentlig del af udlånsamlingerne. Og den indkøbspolitik gav vel nok den bedste ressourceudnyttelse, omend forlage-ne gerne havde set højere oplagstal for deres av-produktion.

Til gengæld fandt lærebogsområdet lidt efter lidt vej ind i skolebibliotekerne.

Jørn-Ole Holm, *Viborg Amt*

Leif Østergaard Nielsen, *Sønderjyllands Amt*

Kilder:

- Lov nr. 171 af 27/5 1964 om folkebiblioteker mm kap. 4 § 16 ”Der kan oprettes fælleskommunale samlinger f.f.”
- Cirkulære af 24/1 1965 Indeholder bl.a. retnings-linier for udfærdigelse af vedtægter for fælles-kommunale samlinger.
- Bekendtgørelse nr. 178 af 21. maj 1965 om sko-lebiblioteker i folkeskolen Afsnit II omhandler fælleskommunale samlinger (oprettelse og ved-tægter. Finansiering mv)
- Cirkulære af 27/1 1966 Anerkender anskaffelser af audiovisuelle undervisningsmidler til fælles-kommunale samlinger
- Cirkulære af 28/1 1966 Giver adgang til samlin-gerne for ikke-kommunale skoler
- AV-cirkulæret af april 1970
- Betænkning nr. 577/70 Om formidling af under-visningsmidler inden for folkeskolen.
- Betænkning nr. 621/71 Om Skolebiblioteker og Centraler for Undervisningsmidler. (Med bl.a. en nærmere præcisering af skolebiblioteksbegrebet).
- Betænkning over ”Normer for skolebiblioteksom-rådet” (1974) Rummer afsnit om bl.a. opgaverne for Amtscentraler for undervisningsmidler

Rammelove

Lov om Amtscentraler - Lov om Landscentral - Lov om Centre for Undervisningsmidler

Optakten til lovgivningen

Den nye kommunalstruktur betød en stærk opstramning af amtsrådenes indre struktur med udvalgsopdelinger, hvor der etableredes selvstændige ordninger vedr. administrationsopgaver.

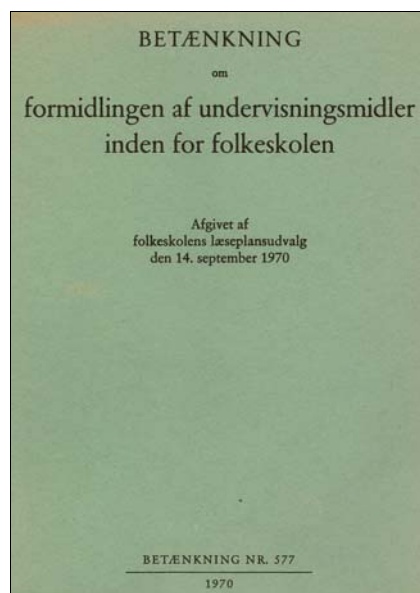
De nye kommunestørrelser betød ligeledes en opstramning af de kommunale administrationer.

I lyset heraf blev de to kommunale lag hver for sig mere selvstændige, og et reelt samarbejde parterne imellem var muligjort.

For de fælleskommunale samlinger betød det, at et centralbiblioteksområde blev sammenfaldende med et amt. Det gav renere linier i såvel styrelse som i funktion.

De tidligere skoleråd afløstes af amternes undervisnings- og kulturudvalg. Dette sidste forhold kom til at betyde meget med hensyn til afklarede styrelsesforhold for de senere amtscentraler.

Betænkning nr. 577, af 14/9 1970

Det blev folkeskolens læseplansudvalg, der kom til at forestå udvalgsarbejdet vedr. betænkningen. I skrivelse af 18/11 1969 fra Danmarks Skolebiblioteksforening og Danmarks Skolecentraler foresloges det, *"at der under læseplansudvalget nedsættes et udvalg til behandling af spørgsmålet om de funktioner, der fremtidigt bør henlægges til skolebibliotekerne, de fælleskommunale samlinger og skolecen-*

tralernes f.f." - (Citat fra betænkningens indledning.)

Udvalgssammensætningen afspejlede repræsentation fra både ministeriet, amterne og kommunerne. Skolebiblioteksforeningen var ligeledes repræsenteret. Særlig interessant var det forhold, at lærer Mogens Andersen blev udvalgets formand. Denne sammensætning skulle få den positive betydning, at de første nedskrevne synspunkter omkring emnet fik deres udspring tæt ved brugerne.

Da Betænkning 621 kom året efter, byggede denne udelukkende på formuleringer fra Betænkning 577, og denne betænkning kom til at danne grundlag for formuleringer i de senere lovforslag.

Yderligere bør det bemærkes, at udvalget under arbejdet indkaldte særligt sagkyndige til sine møder. Disse indbydelser kom til at omfatte Ove Gundberg fra Bibliotekscentralen, Ib Ansgar Jensen, fra Danmarks Skolecentraler, Ricardt Tolstrup fra de fælleskommunale samlinger samt Jørgen Tølløse fra Danmarks Skolebibliotekarforening.

Reaktioner på Betænkning 577

Danmark Skolebiblioteksforening var på denne tid det absolut bredest dækkende debatforum for emner omkring folkeskolens undervisningsmiddelforsyning. Foreningen var formelt funderet i Kommunernes Landsforening, men havde opbygget særdeles bæredygtige relationer til såvel Undervisningsministeriet som til Danmarks Lærerforening og til folkebibliotekerne.

På denne baggrund var det helt naturligt, at foreningen i oktober 1970, lige efter at Betænkning 577 var udsendt, inddrog denne til drøftelse på sit repræsentantskabsmøde på Rundhøjskolen i Højbjerg. Her viste det sig, at skolebibliotekssektoren i høj grad havde sine betænkeligheder. De kritiske røster kan vel sammenfattes i, at man frygtede, at amterne via sine nye centraler ville komme til at dominere billedet ude i kommunerne. Navnlig var man betænkelig ved de kommunale fællessamlingers fremtid. Denne kritik havde sin oprindelse i de store købstæder og i Københavns omegnskommuner. Danmarks Skolebibliotekarforening tog også sine stærke forbehold.

Det bør nok nævnes, at den nye kommunalstruktur på dette tidspunkt endnu ikke var indarbejdet.

Udviklingen i de nye amter var ukendt, og stor-kommuner på landet havde ligeledes endnu ikke fundet egne ben at stå på.

Alt i alt: Dette møde kunne ikke komme frem til en afklaret holdning til de nye tanker.

Man blev lovet et nyt repræsentantskabsmøde. Skolebiblioteksforeningens ekstraordinære møde blev afholdt på Odense Seminarium den 9. Januar 1971.

Her fik deltagerne en særdeles spændende oplevelse. Mødeledelsen præsterede en indsats, der afbalancerede de forskellige holdninger, og det var vigtigt, for nu konstaterede man, at sindene var kommet i kog. Formanden, amtsskolekonsulent Viggo Land, udviste en utrolig taktisk snilde. Men man formåede ikke at gøre mødet færdigt. Man "suspenderede" mødet til videreførelse i Grundtvigs Hus i København, den 6. februar 1971.

I mellemtiden havde Viggo Land i Børn & Bøger skrevet en artikel med titlen "Mellem to repræsentantskabsmøder". Denne artikel kom til at danne grundlag for et resolutionsudkast, der viste sig at kunne samle flertal. Man havde fundet nogle sproglige formuleringer, der mildnede sindene. Bl. a. var ordet "Amtscentraler" blevet erstattet med ordene "Fælles centraler".

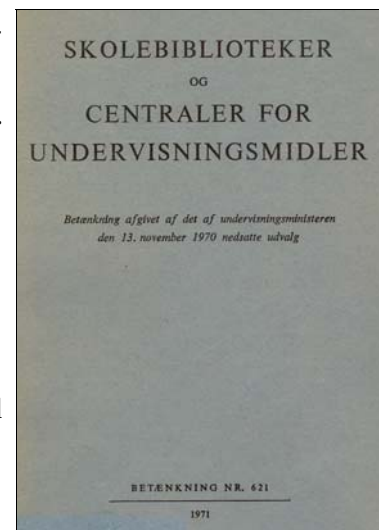
Det skulle senere vise sig, at denne ændring ikke kom til at hindre de følgende formuleringer til lovforslagene.

Betænkning nr. 621 af 15/7 1971

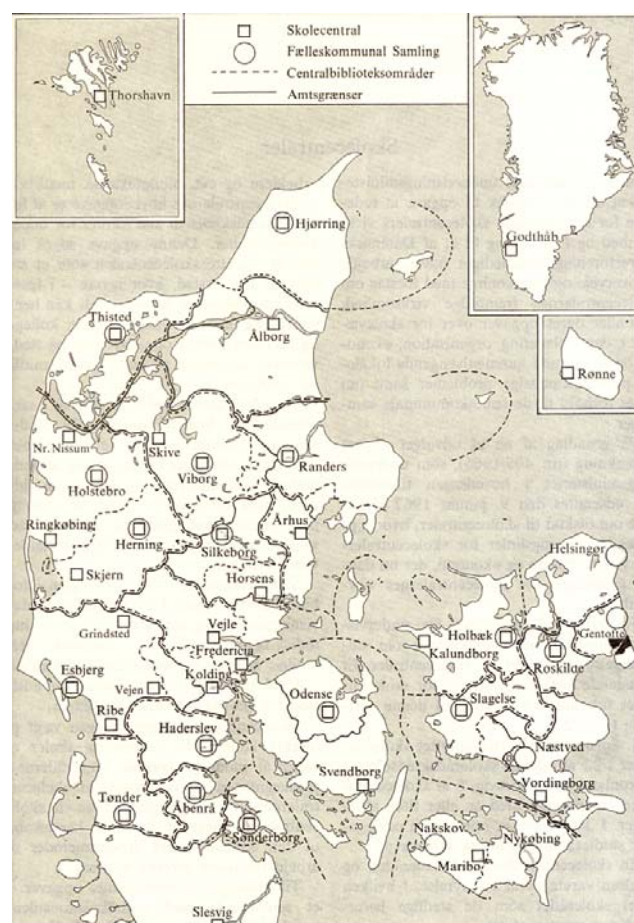
Ved iagttagelse af datoer i forløbet kan man konstatere, at man har erkendt behovet for snarlige løsninger. Allerede to måneder efter afgivelse af Betænkning 577 fra læseplansudvalget besluttede undervisningsministeriet at nedsætte et udvalg med flg. kommissorium:

Udvalget har til opgave at afgive indstilling om revision af bibliotekslovens kapitel 4. Herudover bør udvalget overveje, hvilke lovgivningsinitiativer, der bør tages med henblik på snarlig gennemførelse af den af Folkeskolens Læseplansudvalg afgivne betænkning om formidling af undervisningsmidler for folkeskolen. f.f. - Citat fra betænkningen side 5.

Udvalgssammensætningen var denne gang af en anden art. Her var det politisk ansvarlige instanser, der fik sæde i udvalget med en kreds af tilfornordede personer på embedsmandsplan eller med lignende kompetence.

Denne betænkning indledtes med en kortfattet men dækkende beskrivelse af forholdene fra 1965 og til dato. Herefter gik man straks over til at afgive udvalgets forslag.

Skolecentraler, Fælleskommunale Samlinger, Centralbiblioteksområder 1969.

Regionale centraler for undervisningsmidler

I et tidligere afsnit beskrives den udvikling, de fælleskommunale samlinger og skolecentralerne i 60'erne og starten af 70'erne har gennemgået. Der lægges

vægt på, hvorledes disse to funktioner de fleste steder er blevet samordnede, ofte med fælles adresse og ledelse, ja, man bruger faktisk en vending, som at "de to funktioner er to sider af samme sag".

Under henvisning til Betænkning 577 foreslås en sammensmeltning af de to institutioner under fælles ledelse og med amtsrådets undervisnings- og kulturudvalg som styrende organ.

Man redegør så i øvrigt for alle praktiske forhold, og her er det nok mest interessant, at man åbner mulighed for lokale vurderinger af strukturer med en amtscentral såvel som med en hovedcentral og med decentrale afdelinger. En problemstilling, der senere skulle give anledning til vanskeligheder i forbindelse med nedlæggelse af afdelinger sidst i firserne.

Det bør også fremhæves, at et mindretal (kommunernes repræsentant) talte for, at større kommuner (købstæderne) godt kunne bevare deres kommunale fællessamlinger i stedet for at lade disse indgå i fællesskabet. Også dette forhold gav anledning til det røre, der udspandt sig i høringsfasen og senere i det daglige arbejde.

Amtscentralernes arbejdsopgaver

- 1) Information om udbudet af undervisningsmidler. I forbindelse hermed indrettes en stationær repræsentativ samling. Hjemlån til informationsbrug skal være mulig. Dertil føjer sig kursus- og mødevirksomhed.
- 2) Udlån af undervisningsmidler. Her tænkes udelukkende på materialer af supplerende karakter set i forhold til skolernes egne samlinger.
- 3) Pædagogiske værksteder. Her skal der gives mulighed for områdets lærere til at kunne selv fremstille undervisningsmaterialer. Den givne beskrivelse af denne opgave bærer tydeligt præg af skrivetidspunktet. Det viste sig ret hurtigt, at disse funktioner indrettedes på de enkelte skoler. Dog fik amtscentralerne en vejledende opgave i forbindelse med udviklingen.
- 4) Mod vederlag skulle der kunne leveres biblioteksmæssig bistand. Denne opgave blev dog løst til anden side (Bibliotekscentralen og IBC).

Landscentralen for undervisningsmidler

Det går som en rød tråd gennem alle udsagn fra fædrene til denne lovgivning, at det overordnede ønske var at opnå en god samordning af funktionerne på alle tre planer, det kommunale, det amtslige og det landsdækkende (statslige) plan.

Imens betænkningen kan beskrive et nogenlunde entydigt og funktionsdueligt system i de to yderste led, må man sige, at beskrivelsen af de overordnede landsdækkende organer danner et noget mere rodet billede. De mange instanser beskrives særskilt, her nævnes de i rækkefølge:

1. Statens Filmcentral.
2. Danmarks Radio.
3. Undervisningsministeriets Båndcentral.
4. Statens Pædagogiske Studiesamling.
5. Bibliotekscentralen, herunder Indbindingscentralen.
6. Lærerforeningen Materialeudvalg.
7. Private producenter og forhandlere. (Den danske Forlæggerforening og Dansk forhandlerforening for Undervisningsmateriel - DFFU).

Man beskriver disse funktioner særskilt, og behovet for koordinering er iøjnefaldende. Her er det vigtigt at holde sig for øje, at disse instanser hver især er blevet igangsat af ildsjæle, der alle har villet opfylde aktuelle behov for skoleverdenen. En undtagelse er selvsagt forhandlerorganisationerne, der har erhvervsmæssig baggrund for deres funktion. Går man tilbage til Betænkning 405 fra 1966, ser man et interessant forslag om at gøre Statens Pædagogiske Studiesamling til en hovedcentral for skolecentraler. Altså et første forslag til en Landscentral". I mellemtiden havde billedet helt skiftet karakter. Skoleradio og skolefilm samt hele udbudet af diasserier og transparenter samt producenterne ivrige markedsføring lagde op til en helt anderledes fast styret, koordineret funktion.

Man bringer da også de offentligt finansierede institutioner i fokus, og det var Danmarks Radio, Undervisningsministeriets Båndcentral og Statens Filmcentral med et nært samarbejde til Bibliotekscentralen.

Landscentralens Styrelse 1974-76

Under denne vinkel ville man opbygge en koordineret styring af såvel produktion som distribution af undervisningsmidler. Det var også en klar hensigt, at en landscentral skulle være en koordinerende overbygning på amtscentralerne.

Udvalgets forslag til Landscentralens opgaver:

Opgaver rettet mod forbrugerne

- 1) Apparatur. Her tænkes på en samlet oplysningsvirksomhed vedr. produktion af apparatur til brug på skolerne, også med henblik på en støtte til den tilsvarende funktion på amtscentralerne.
- 2) Materialer. Registrering, katalogisering og information. Opgaven havde tidligere bedst muligt været løst af Danmarks Skolecentraler. Her tænkes der på en samordning af de forskellige

tiltag, der tidligere var gjort på løsning af denne ret ustyrlige opgave. Området skulle dække både materiale fra Danmarks Radio, fra Statens Filmcentral og fra private producenter.

- 3) Distribution.- I første omgang skulle Undervisningsministeriets Båndcentral overgå til Landscentralen. Kopier fra Statens Filmscentral var også på tale, men vigtigst var dog distributionen af forlagenes frieksemplarer til amtscentralerne. Denne opgave havde hidtil været varetaget af Statens pædagogiske Studiesamling, og her var det rette administrationsapparat ikke til stede.
- 4) Klargøring. Praksis viste sig her at være løst tilfredsstillende af Bibliotekscentralen og Indbindingscentralen.
- 5) Produktion. Her blev realiteterne, at Landscentralen fik det overordnede ansvar for årsprogrammer for produktioner fra Danmarks Skole-radio og Statens Filmcentrals undervisningssektion.

Møde i Landscentralens udvalg vedr. Voksenundervisningen, LFU og Danmarks Radios Undervisningsafdeling i 1986.

Opgaver rettet mod private producenter

- 1) Produktionsstøtte. Her formuleres der visse visioner, men med et ret uklart indhold. Det viste sig senere, at mulighederne var ret illusoriske.
- 2) Information. Som tidligere omtalt fik Landscentralen til opgave at distribuere frieksemplarer fra forlagene til amtscentralerne. I forbindelse hermed påtog centralen sig opgaven med registrering af materialerne, samt med udgivelsen af et samlet katalogmateriale både til brug for amtscentralerne ved opstilling og information og for læreren i sit søgearbejde.

Landscentralens administrative opbygning

Efter retningslinier fra betænkning 425 fra 1966 vil landscentralens ledelse komme til at bestå af:

- 1) - et repræsentativt organ, i det følgende kaldet *repræsentantskabet*,
- 2) - et styrende organ, i det følgende kaldet *styrelsen*, samt
- 3) - et administrativt organ, i det følgende kaldet *sekretariatet*.

Repræsentantskabet fik en meget bred sammensætning. Der var mange interessenter. Her bør man nævne, at undervisningsenheder langt ud over traditionelt regi bliver nævnt fx Handelsflådens skoler o.l. Styrelsen foreslås til gengæld at blive et snævert organ. Sekretariatet beskrives ikke nøjere. Der omtales ud over lederen et antal konsulenter og fornødent administrativt personale.

Forslag til Lov om amtscentraler og Lov om en landscentral

Lovforslagene blev første gang fremsat i Folketinget 15. februar 1973. Lov om en landscentral for undervisningsmidler blev vedtaget som *"Lov nr. 419 af 13. juni 1973"* til ikrafttræden pr. 1. april 1974.

Landscentralen blev nedlagt i 1992. Nogle af Landscentralens opgaver blev overtaget af Fonden for Undervisningsmiddelinformation og Amtscentralerne.

Begyndelsen af 70'erne var politisk set ret ustabil. Gentagne regeringsskift og folketingsvalg bevirkede, at forslaget til lov om amtscentraler blev genfremsat - i øvrigt uændret - flere gange.

Loven blev vedtaget som *"Lov nr. 239 af 12. juni 1975"* til ikrafttræden den 1. april 1976.

Der blev ifølge loven nedsat repræsentantskaber ved samtlige amtscentraler.

Bestyrelser ved amtscentraler for undervisning

I tiden frem til sidst i firserne fandt amtscentralerne gennem etableringsfasen ind i et godt leje. Der blev etableret gode forbindelser til brugerne i den kommunale sektor. Ligeledes påbegyndtes betjening af andre undervisningsformer f. eks. fritidsundervisningen og gymnasier. I det lange løb opstod der imidlertid en utilfredshed i kommunerne med det

Landscentralens første konference 11.-13. februar 1975

"Landscentralens virksomhed skal ikke udelukkende skabes af Landscentralen selv, men skal opstå som et samspil mellem forbrugernes ønsker og Landscentralens muligheder. Vi må alle være med til at skabe Landscentralen", sagde sekretariatschefen K.-E. Hauberg-Tychsen ved åbningen af Landscentralens første konference, der blev afholdt på Gl. Avernæs i dagene 11.-13. februar.

Programmet lagde op til en begyndende koordinering og gensidig information mellem Landscentralen og Amtscentralerne for undervisningsmidler. Det var de ikke ukendte og praktiske problemer, der var i fokus, såsom den fremtidige registrering af informationsvirksomheden, klargøringen og distributionen af undervisningsmidler.

Landscentralen - februar 1975

Landscentralen er som bekendt etableret som en sekretariatsfunktion på Gl. Kongevej på Frederiksberg. Om nogen havde forestillet sig en fysisk løsning på størrelse med et Kildeskattehus, så vil de nok i en rum tid blive skuffet.

Landscentralen er mere en styrings- og sekretariatsfunktion, eller om man vil et statsligt magtapparat. Personalemæssigt består den i dag af en leder og tre kontorfunktionærer. Yderligere to medarbejdere til varetagelse af henholdsvis informations- og distributionsvirksomheden var dog netop blevet normeret oplystes det.

Landscentralens første og vigtigste opgave har været at gå ind i registreringen af de boglige undervisningsmidler. 195 forskellige udgivere er nu repræsenteret i det nye fælleskatalog, der udkommer i en ny skikkelse i slutningen af februar.

Landscentralens leder og formanden, undervisningsinspektør Ib Granerud nævnte under konferencen, at man ville tage et fast tag om styringen af Landscentralens øvrige områder: Undervisningsministeriets Båndcentral, Statens Filmcentral, og på længere sigt budgetmidlerne, der anvendes til DR's undervisningsafdeling.

forhold, at kommunernes skoler var langt den største brugergruppe, uden at kommunerne havde reel indflydelse på amtscentralernes virke.

Dette medførte, at Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen i gensidig forståelse hver for sig gennemførte et analyserende udvalgsarbejde i årene 1991-92.

Resultatet heraf blev to rapporter, der i væsentlige træk udtrykte de samme løsningsmodeller.

Af det materiale, Amtsrådsforeningen herefter udsendte, fremgår i store træk følgende: "Der er mellem Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening opnået enighed om at indføre bestyrelser ved amtscentralerne med et kommunalt flertal og en af amtsrådet udpeget formand.

Ordningen er godkendt af såvel de to foreningers bestyrelser som af amtsborgmestrene på et møde i Amtsrådsforeningen i sept. 1992.

Konstruktionen indebærer ingen ændring af den gældende amtscentrallov, og ansvaret for amtscentralernes drift forbliver et amtsligt anliggende.

På dette grundlag er udarbejdet forslag til nye vedtægter for amtscentralerne.

Bestyrelser ved amtscentraler blev i øvrigt gjort obligatoriske ved "Lov om centre for undervisning" af 1997.

Viggo Haar, *Veje Amt*

K. Svante Eriksen, *Nordjyllands Amt*

Litteraturliste:

- Lov nr. 171 af 27/5 1964 om folkebiblioteker m. v. kap 4 §16.
- Cirkulære af 24/1 1965. "Retningslinier for vedtægter for FKS."
- Cirkulære af 27/1 1966. "Anskaffelse af audiovisuelle materialer til FKS".
- Cirkulære af 28/1 1966. "---FKS' er skal være tilknyttet et centralbibliotek".
- Betænkning nr. 405 af 30/11 1965 om skolecentraler.
- Cirkulære af 9/1 1967. "Cirkulære om tilskud til skolecentraler".
- Betænkning nr. 577 af 14/9 1970.
- Betænkning nr. 621 af 15/7 1971.
- Lov nr. 419 af 13/6 1973. "Lov om en landscentral".
- Lov nr. 239 af 12/6 1975. "Lov om amtscentraler".
- Lov nr. 471 af 10/6 1997. "Lov om centre for undervisningsmidler m.v."

Lov om centre for undervisningsmidler m.v.

§ 1. Amtskommunerne og Københavns og Frederiksberg Kommuner driver centre for undervisningsmidler. I Københavns og Frederiksberg Kommuner varetager kommunalbestyrelsen de opgaver og beføjelser, som er henlagt til amtsrådet.

Stk. 2. Centrene for undervisningsmidler skal

- 1) omfatte en samling af undervisningsmidler beregnet til udlån til undervisningsinstitutionerne i amtet,
- 2) sørge for information og yde rådgivning og vejledning til lærere m.fl. i amtet om undervisningsmidler og deres anvendelse og
- 3) yde bistand til lærere i amtet ved fremstilling af undervisningsmidler til eget brug.

Stk. 3. Aktiviteterne for centrene for undervisningsmidler kan omfatte

- 1) kursusvirksomhed over for undervisningsinstitutioner m.fl. og
- 2) pædagogisk og teknisk rådgivning og vejledning til undervisningsinstitutionernes brug af elektroniske net.

Stk. 4. Amtsrådene kan beslutte, at centrene for undervisningsmidler formidler lokale kulturtilbud i pædagogisk sammenhæng.

§ 2. Amtsrådet har det overordnede ansvar for centret for undervisningsmidler.

Stk. 2. Til at varetage ledelsen af centret for undervisningsmidler oprettes en bestyrelse, der består af

- 1) 2 repræsentanter for amtskommunen udpeget af og blandt medlemmerne af amtsrådet, og hvoraf den ene repræsentant af amtsrådet udpeges som formand for bestyrelsen,

- 2) 4 repræsentanter for kommunerne i amtet udpeget af kommunebestyrelsen i amtet blandt medlemmerne af kommunalbestyrelserne,
- 3) 1 repræsentant for medarbejderne ved centret for undervisningsmidler udpeget af og blandt centrets medarbejdere.

Stk. 3. Bestyrelsen udpeges for en periode af 4 år fra den 1. april i det år, der følger efter nyvalg til amtsråd og kommunalbestyrelser. Genudpegning kan finde sted. Udpegning af medlemmer og suppleanter til bestyrelsen finder sted inden udgangen af februar måned samme år.

§ 3. Bestyrelsen fastsætter retningslinier for virksomheden for centret for undervisningsmidler inden for de mål og rammer, som amtsrådet fastsætter.

Stk. 2. Efter indstilling fra lederen af centret for undervisningsmidler godkender bestyrelsen budgettet inden for de økonomiske rammer, som amtsrådet har fastlagt.

Stk. 3. Bestyrelsen afgiver indstilling til amtsrådet om ansættelse og afskedigelse af leder og øvrige medarbejdere ved centret for undervisningsmidler.

Stk. 4. Bestyrelsen fastsætter sin egen forretningsorden, jf. dog stk. 5.

Stk. 5. Bestyrelsen afholder mindst en gang om året et møde med repræsentanter for brugere af centret for undervisningsmidler. Mindst følgende organisationer indbydes:

- 1) Frie Grundskolers Fællesråd.
- 2) Dansk Friskoleforening.
- 3) Foreningen af Frie Ungdoms- og Efterskoler.

- 4) Foreningen af Private Selvejende Gymnasier, Studenter- og HF-kurser.
- 5) Handelsskolernes Forstander- og Inspektørforening.
- 6) Foreningen af Skoleledere ved de Tekniske Skoler.
- 7) Danmarks Lærerforening.

§ 4. Lederen af centret for undervisningsmidler har den daglige ledelse af centret og er ansvarlig for centrets virksomhed over for bestyrelsen og amtsrådet. Lederen afgiver forslag til bestyrelsen om ansættelse og afskedigelse af centrets øvrige medarbejdere. Lederen varetager sekretariatsforretningerne for bestyrelsen og deltager i bestyrelsens møder uden stemmeret.

§ 5. Udgiften til etablering og vedligeholdelse af samlingen af undervisningsmidler og aktiviteter efter § 1, stk. 2, afholdes af amtskommunerne. Aktiviteter efter § 1, stk. 3 og 4, udbydes af centrene for undervisningsmidler som brugerfinansierede aktiviteter. Amtskommunerne fastsætter omfanget af brugerfinansieringen efter § 1, stk. 3, nr. 1.

§ 6. Loven træder i kraft den 1. august 1997.

§ 7. Lov nr. 239 af 12. juni 1975 om amtscentraler for undervisningsmidler ophæves.

Stk. 2. Indtil valg af bestyrelse har fundet sted, jf. § 2, stk. 3, ledes centret for undervisningsmidler af den hidtidige ledelse af amtscentralen for undervisningsmidler, jf. lov nr. 239 af 12. juni 1975 om amtscentraler for undervisningsmidler.

§ 8. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Amtscentralerne i skolens hverdag

Amtscentraler 1976-1997 - Centre for Undervisningsmidler mv. 1997

Amtscentralerne - en inspirerende mangfoldighed

Loven om Amtscentraler 1976 og loven om Centre for undervisningsmidler m.v. 1997 var begge ramme love med en åben opgavebeskrivelse. De medfølgende lovbemærkninger var præget af de erfaringer, der var indhøstet fra De fælleskommunale Samlingers og fra Skolecentralernes virksomhed. Det var op til de enkelte amtsråd, UK-udvalg og forvaltninger at skabe det funktionelle og økonomiske grundlag for de lokale amtscentraler. Her kunne optræde forskellige prioriteringer fra amt til amt. På det økonomiske område kunne man således opleve, at amtscentralen i et amt havde dobbelt så mange midler til rådighed pr. elev som en amtscentral i et andet amt.

Amtscentralerne blev betroet en udpræget frihed til egne opgaveprioriteringer og opgaveløsninger. Dette skabte ligeledes forskelligheder. Hvor Amtscentralerne havde en tæt brugerkontakt, kunne opgaveløsningerne ske ubureaukratisk med få ressourcer og med hurtige omstillingsmuligheder i inddragelse af nye opgaver i overensstemmelse med de lokale behov og den pædagogiske udvikling.

I perioden blev der gjort mange forsøg på at skabe fælles holdninger og fælles løsninger. De 14 amtscentrallederes Kontaktudvalg var et udpræget debat- og idéudvekslingsforum.

Amtscentrenes interne kursusvirksomhed

Kurser for pædagogiske og administrative medarbejdere, rapporter og ikke mindst en åben udveksling af idématerialer, kursusfoldere m.v. skabte en betydelig gensidig inspiration. Men den reelle ”produktudvikling” og gennemførelse forblev en lokal sag.

Med hele denne mangfoldige forskellighed i baghovedet vil den efterfølgende beskrivelse af Amtscentralernes/Amtscentrenes virksomhed derfor kunne forekomme mangelfuld.

Amtscentralerne for Undervisningsmidler og Centrene for Undervisningsmidler m.v. vil i de efterfølgende afsnit blive betegnet under fælles forkortelse: ACU.

Udlån af undervisningsmidler

Virksomheden, der blev en videreførelse af De Fælleskommunale Samlingers opgaver blev en umiddelbar succes.

Den havde politisk bevågenhed, ikke mindst i kommunerne, hvor den blev opfattet som en ressourcemæssig besparelse. Ordningen betød lige materiemæssige vilkår for store og små kommuner, for store og små skoler - et godt samfundspolitisk princip.

Det var ikke underligt, at udlånsamlingerne voksede hastigt i de første år, fra 1,5 mill. bøger i 1976 til 3,8 mill. bøger i 1983.

Materialerne nåede med ACU-ernes effektive transportsystem ud til alle skoler, til alle lærere og fandt deres naturlige plads i den daglige undervisning. Når udlånsvirksomheden i ét amt medførte, at hver elev i amtet anvendte 20 bøger om året i undervisningen, var den pågældende ACU's materialeforsyning til skolerne blevet en uundværlig forudsætning for undervisningen.

Tusindvis af classesæt til dansk, orienteringsfagene og sprogundervisningen blev i den første periode sendt ud på skolerne - en taknemmelig, praktisk opgave for ACU-erne, der nok gjorde sig nogle kvantitative overvejelser, men hvor overvejelserne over de pædagogiske/metodiske konsekvenser blev holdt i baggrunden.

Materialevalget

Koordineringen af materialeindkøbene til skolerne og til ACU'ernes udlånsamlinger skete i fælles materialeudvalg, hvor skolebibliotekarere og ledende skolebibliotekarere repræsenterede brugerne/lærerne. ACU-ernes udlånsamlinger var efter loven tænkt som overbygninger på skolebibliotekernes grundsamlinger, hvorfor en effektiv koordinering af materialeindkøbene også af ressourcemæssige årsager var nødvendig.

Faglige, metodiske og praktiske kriterier dannede grundlag for stillingtagen. Den løbende produktion og dermed de herskende pædagogiske tendenser havde væsentlig indflydelse på samlingernes opbygning. I en bestemt periode købtes stort ind af socialrealistiske skønlitterære bøger. I en periode var undervisningsmaterialepakkerne ”kombinerede materialer” på mode. Forskellige nyudviklede av-materialer fik ligeledes deres periode o.s.v.

En dyberegående pædagogisk vurdering og en mere professionel stillingtagen til skiftende lærings-syn kom først sent ind i ACU-ernes materialeovervejelser. Med baggrund i spørgsmålene om, hvad materialerne gjorde ved eleverne i forskellige læringssituationer, materialernes muligheder for at give eleverne (og lærerne) oplevelser, skabe undren, forståelse og reelle handlingsmuligheder for eleverne åbnede ACU-erne for en mangfoldighed af praktiske og musiske materialer og udstyr, som skolerne med begejstring tog imod.

Det ”brede” undervisningsmaterialebegreb skabte en kreativitet og en tiltrængt fornyelse af ACU-ernes udlånsvirksomhed.

Udlån af Danmarks Radios undervisningsafdelings udsendelser

Danmarks Radios Undervisningsafdeling var i 70'erne til midten af 80'erne en væsentlig leverandør af aktuelle og spændende lyd- og senere tv-programmer til skolernes undervisning. En række ACU-er havde fra starten etableret båndkopicentraler og udlånte Danmarks Radios programmer sammen med tilhørende boglige materialer.

Landscentralen påtog sig en landsdækkende opgave på området og fik også pålagt et produktionsansvar ved Danmarks Radios Undervisningsafde-

lings nedlæggelse. Efter Landscentralens nedlæggelse i 1990 varetog ACU-erne i et aftalt fællesskab udlånsopgaven. Samspeilet med Danmarks Radio var for ACU-erne pædagogisk berigende og inspirerende.

Udlånet af Danmarks Radios programmer kombineret med tilhørende hæftematerialer vandt en naturlig plads i skolernes undervisning. Udlånet var af en betragtelig størrelse. I 1988 udlånte ACU-erne 81.152 lydbånd og 163.644 videobånd.

Selv om der blev foretaget større offentlige investeringer i en dansk produktion af undervisningsrelevante IT-programmer, først via Landscentralens produktionsbevillinger og senere i ORFEUS' regi, fik ACU-ernes udlån af offentligt producerede IT-programmer ikke større udbredelse.

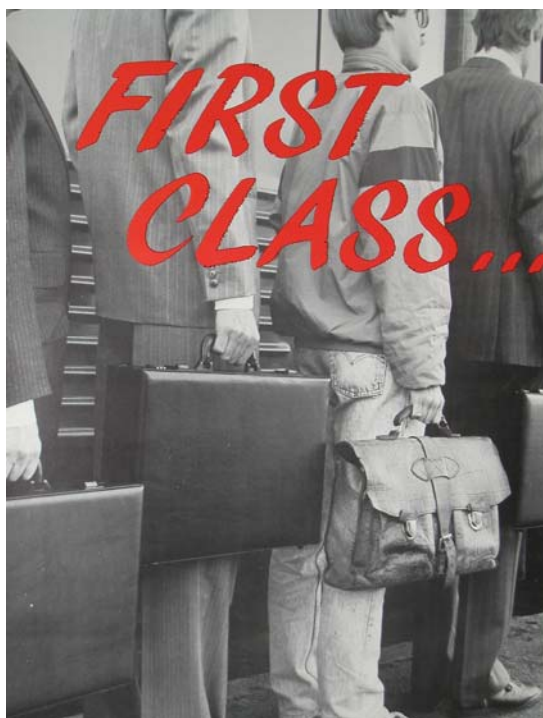
Støtte til en pædagogisk udvikling

Ved at yde en risikovillig indsats gennem indkøb af utraditionelle, uprøvede materialer kunne ACU-erne være med til at fremme en ønsket pædagogisk udvikling. Materialerne blev afprøvet og vurderet i konkrete undervisningsforløb inden egentlig indkøb i større omfang eller forkastelse.

Det kan efterfølgende undre, i hvor ringe grad ACU-erne med deres pædagogiske, metodiske og materialemæssige indsigt påvirkede materialeproduktionen, og i hvor ringe grad de indgik i den løbende pædagogiske debat om undervisningsmidler og deres anvendelse.

Kursusvirksomheden

Selv om denne opgave ikke er omtalt i ACU-loven fra 1976, og kun omtalt i lovbemærkningerne i forbindelse med undervisningsmaterialeinformation, udviklede kursusvirksomheden sig til at blive en væsentlig opgave. ACU-erne fremstod i 80'erne og 90'erne som en af de største kursusudbydere på landsplan. Hvorfor? Ganske enkelt fordi ACU-erne kunne imødekomme et stort behov og stærkt ønske hos lærerne om inspiration og dygtiggørelse til den daglige undervisningsopgave.

"First class" er også at beskæftige sig med samfundsmæssigt helt afgørende opgaver. Undervisning og uddannelse er en af dem. Gode og engagerede undervisere stiller krav. Krav om spændende undervisningsmaterialer, rådgivningsbistand til udviklingsprojekter, inspirerende kurser og meget, meget mere.

Kursernes karakteristika

Korte, aktuelle kurser på 3 til 12 lektioner med dygtige instruktører indkaldt fra hele landet, instruktører, der formåede at forbinde pædagogiske teorier med undervisningspraksis, tiltalte lærerne. Kurserne var ikke bundet til bestemte former og kunne afvikles i relevante kursusmiljøer, på ACU-erne, i naturen, på kulturinstitutioner m.v. tilpasset kursusnet. Flexibiliteten og den hurtige planlægning tiltalte ligeledes lærerne og skolelederne. Ved at inddrage alle ACU-ernes servicefunktioner, konsulentvejledningen, informationssamlingen, materialeproduktionsmulighederne, udlånsamlingens materialer i et kursusforløb kunne der sikres maksimal ressourceudnyttelse og udbytte.

Kursernes ofte uhøjtidelige form og mange kreative indslag var inspirerende og velsete.

Kursernes indhold

Erfaringerne fra Skolecentralerne gjorde, at ACU-ernes kurser i de første år blev gennemført som materiale- og metodeinformationer ofte i et samarbejde med forlag og producenter af undervisningsmidler.

Efterhånden prægedes kurserne af faglige/fagmetodiske emner. Kursusudbudet blev i adskillige tilfælde til i et nært samarbejde med faglige lærerforeninger.

Med udviklingsbølgerne i 80'erne, først og fremmest i kraft af Folketingets udmeldinger i "7-punkts programmet" og i "10-punkts programmet", fik generelle pædagogiske/metodiske udviklingsemner en stor plads i kursusprogrammerne. Der var stærke ønsker fra lærergrupper, skoleledere og kommuner herom.

I 90'erne begyndte kursusforløb med efteruddannelsespræg at vinde indpas i flere ACU-ers kursusprogram. Anerkendelse af kvaliteter i ACU-ernes kursusudbud, et stort efteruddannelsesbehov og et vist samspil med Danmarks Lærerhøjskole i provinsafdelingerne og lærerseminariene i lokalområdet bevirkede, at nogle ACU-er også udbød egentlig efteruddannelse. Den obligatoriske skolebibliotekaruddannelse har i flere tilfælde været henlagt til ACU-erne, til stor gavn for begge parter.

Med ACU-loven i 1997 blev lærernes efteruddannelse via kortere kursusforløb en legaliseret del af ACU-ernes virksomhed.

Kurser i fremstilling af egne undervisningsmaterialer og i betjening af av-udstyr og IT er omtalt andetsteds.

Tilslutning til kurserne

ACU-erne samarbejdede regionalt om fælles udbud af kurser på tværs af amtsgrænserne

De halvårslige kursusfoldere, kursusaviser, plakater m.v. var et effektivt PR-instrument for ACU-erne. Med opmærksomhed blev ACU-ernes tilbud studeret på de enkelte lærerværelser.

Tilslutningen til kurserne, der i 1996 var oppe på ikke færre end 99.278 kursister, viser

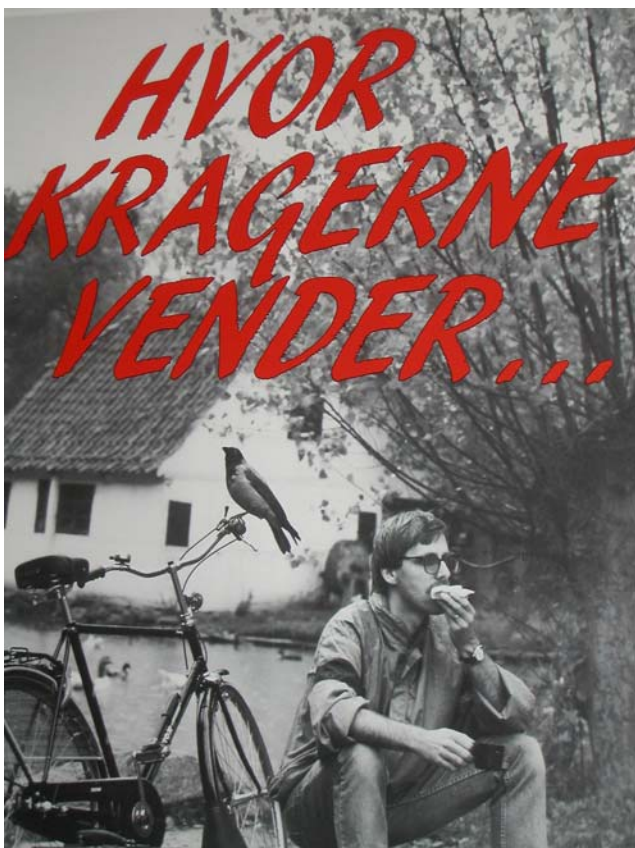
den appel og den bredde, ACU-ernes kurser havde i lærergruppen.

Frem til ændrede tjenestetidsregler i 1993 var deltagelse i ACU-ernes kurser lærernes frie valg, kurserne var gratis og blev afholdt i lærernes "fritid". Med ændringerne i lærernes tjenestetid ændredes dette også. En mere bureaukratisk kursustilmelding og optagelsesprocedure blev indført. Kurserne blev betalingskurser. Lærernes bevidsthed om ACU-erne som åbne, frie tilbud blev derved også ændret.

Et tilbageblik på ACU-ernes kususaktiviteter afspejler den initiativrigdom, kreativitet, aktualitetsfornemmelse og kvalitetsbevidsthed, der har præget ACU-ernes kursusarrangører, de skiftende pædagogiske medarbejdere og konsulenter.

Rådgivning og vejledning

"Amtscentralerne har til opgave at sørge for oplysninger om undervisningsmidler, herunder yde rådgivning og vejledning til lærere m.fl. i amtskommunen på grundlag af Amtscentralernes samling af undervisningsmidler" (fra Lov om Amtscentraler 1976 §4 stk. 1).

Amtscentralens pædagogiske medarbejdere og konsulenter arbejder i høj grad udadvendt og lokalt. De yder støtte til lokale forsøg og udviklingsprojekter med skolen som kulturelt centrum i lokalsamfundet.

Informationssamling opstillet efter fag og trin. LFU's kataloger var "nøgler" til samlingen.

Informationssamlingernes indhold og ordning

ACU-ernes informationssamlinger havde som grundlag gennemsynseksemplarer af undervisningsmaterialer, der efter en informationsaftale med forlag og producenter blev tilsendt ACU-erne gratis i ét eller flere eksemplarer.

Senere kom aftalen også til at omfatte av-materialer til undervisning via en abonnementsordning og på visse betingelser også IT-programmer.

Samlingerne kunne virke imponerende i omfang. De var et udtryk for, hvad danske producenter af undervisningsmaterialer lagerførte og solgte og ikke pædagogisk undervisningsrelevant vurderede samlinger.

ACU-erne supplerede disse samlinger med udlånseksemplarer og med pædagogisk litteratur og forsøgsrapporter, lejrskolemateriale og lokaltprægede materialer til undervisningsbrug. Nogle ACU-er opbyggede udlånssamlinger til undervisning af tosprogede elever og til specialundervisning. Flere ACU-er etablerede endog et legetek, pædagogisk legetøj til udlån til børnehaver m.fl.

Langt op i 80'erne førtes en intern formel diskussion om samlingernes opstilling, fagopstillet eller efter bibliotekernes decimalsystem. Kataloger udgivet først af Statens Pædagogiske Studiesamling i samarbejde med ACU-erne og senere af Landscentralen havde en styrende indflydelse på informationssamlingernes indhold og præsentationsform.

Lærernes brug af informationssamlingen

Informationssamlingen blev af den enkelte lærer eller lærergruppe først og fremmest brugt til vurdering af undervisningsmaterialer i forbindelse med indkøb og til planlægning og tilrettelæggelse af undervisningsforløb. Samlingen fandt også anvendelse i forbindelse med ACU-ernes egne kurser, Danmarks Lærerhøjskoles kurser, ved undervisning af lærerstuderende m.v.

Mens ACU's udlånsamling og kurser blev brugt af de fleste lærere, havde ACU's tilbud om information om undervisningsmaterialer kun appel til forholdsvis få lærere.

Selv om ACU-erne skabte både hyggelige og hensigtsmæssige studiemiljøer omkring denne virksomhed, var besøget i informationssamlingerne begrænset; transportafstande og tidsforbrug for lærerne spillede ind. Enkelte ACU'er havde succes med udsendelse af materialenyheds- og emnekasser til skolerne. IT-løsningerne på ACU-ernes undervisningsmaterialeinformation gav denne opgave nye muligheder og perspektiver - og begrænsninger.

Pædagogiske medarbejderes/konsulenters opgaver

De pædagogiske medarbejdere/konsulenter havde en afgørende rolle i og indflydelse på ACU-ernes pædagogiske virksomhed.

En stor del af deres arbejde var personlig rådgivning af de lærere og lærergrupper, der besøgte informationssamlingen. Med deres faglige pædagogiske indsigt og deres praksiserfaring kunne de agere som vejledere med stor troværdighed. Det kunne være en arbejdsmæssig belastning at arbejde halv tid på ACU som konsulent og halv tid i skolen. Men fastholdelsen af tilknytningen til skolen og dermed indsigten i lærernes hverdagssituation var af uvurderlig betydning for deres personlige møde med brugerne og for deres indflydelse på ACU's øvrige aktiviteter, kurserne, projekterne og udlånsamlingens indhold og funktion.

De pædagogiske medarbejderes/konsulenters indflydelse på ACU's involvering i skolernes udviklingsprojekter m.v. er omtalt andetsteds.

Rekruttering og ansættelsesvilkår for de pædagogiske medarbejdere/konsulenter

Ved ACU-ernes start i 70'erne blev mange pædagogiske medarbejdere rekrutteret blandt lokalområdets skolebibliotekarere og stærke fagpersoner.

Med ændrede behov og ændret opgavevægtning fulgte ændrede ansættelseskrav. Projekt- og proceskonsulenter blev også en del af ACU-ernes pædagogiske konsulentstab.

På nogle ACU'er blev pædagogiske medarbejderes arbejde "livslangt". På andre ACU'er blev medarbejderne ansat på åremål, normalt med 6 - 7 års ansættelse.

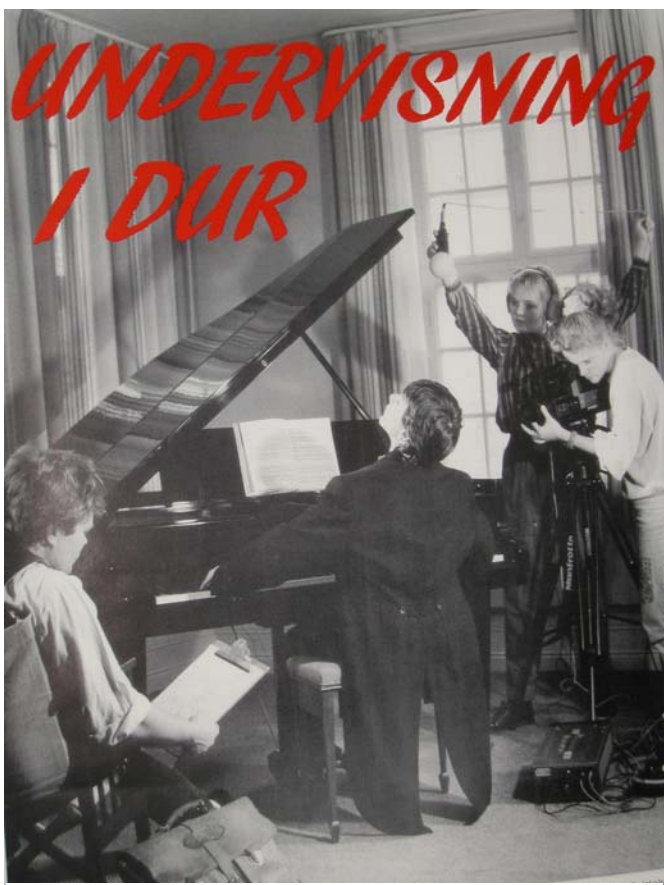
Realiseringen af ACU-ernes pædagogiske intentioner og opgaver kunne rumme spændende udfordringer og muligheder. Man indgik i et dynamisk, pædagogisk konsulentteam og var i kraft af sit arbejde "tæt på" den pædagogiske udvikling.

Mange udsagn fra "gamle" pædagogiske medarbejdere og konsulenter fortæller da også, at jobbet og tiden på ACU fik væsentlig betydning for deres "professionelle liv".

Bistand ved fremstilling af egne undervisningsmidler / pædagogisk værksted

Amtscentralen 1981

Steinway-flygler kan du ikke låne på Amtscentralen. Men du kan låne alt muligt andet - næsten da.

Amtscentralens materialeindkøb baserer sig på brugerønsker og en stram kvalitetsvurdering. Det muliggør en undervisning med kreativ udfoldelse, fordybelse og gode oplevelser - en undervisning, hvor eleverne har hovedrollen.

Tekniske nyskabelser, ændrede teknologiske muligheder og pædagogiske/metodiske forandringer gjorde, at dette arbejdsområde set over en tidsperiode på 24 år tegner et noget kaotisk billede. Mange ting blev prøvet og igen forkastet, mange sandheder" måtte revideres. Trods dette står væsentlige funktioner tilbage.

Funktioner

Fra en start med stencilbrændere, primitive fotokopimaskiner og off-set-maskiner udviklede ACU-ernes trykkerier sig til professionelle standarder med en betydelig produktionskapacitet.

Egne lokalorienterede undervisningsmaterialer, pædagogiske idématerialer, kataloger m.v. blev fremstillet og solgt til skolerne til produktionsprisen. Skolernes tryksager, skoleblade m.v. kunne produceres i ACU-ernes trykkeri til rimelige priser. ACU-ernes eget tryksagsbehov blev også dækket herigennem. Med udgangspunkt i ACU-ernes pædagogiske

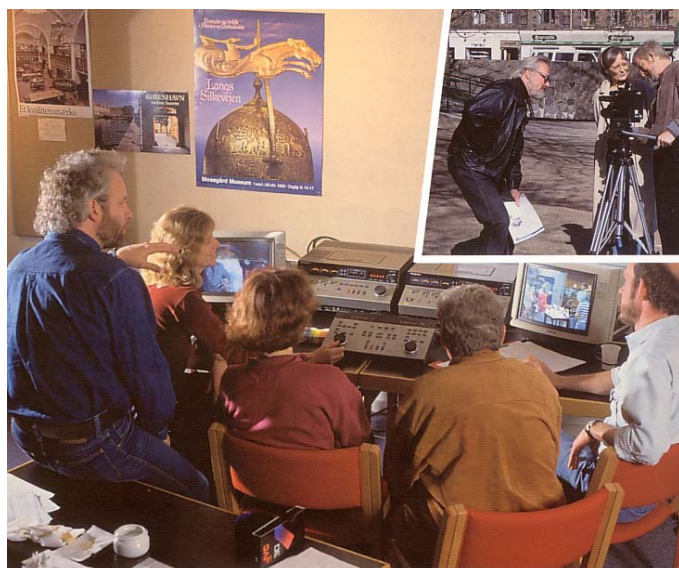
værksteds apparaturkapacitet og med værkstedernes pædagogiske og tekniske medarbejdere som instruktører udbød ACU-erne et stort antal kurser i betjening af av-apparatur og i produktion af egne undervisningsmaterialer. Mange IT-kurser fra enkle "tænd-sluk"-kurser til lærernes "IT-kørekort" blev gennemført.

På mange ACU-er blev opbygget udlånsamlinger af av-udstyr, så skolerne dels kunne afprøve nyt udstyr i praksissituationer inden evt. indkøb og dels kunne etablere en medieundervisning. Især lyd- og videoudstyr var populært. Undervisningsprocesser, hvori lyd- og videoproduktioner indgik, havde indlysende pædagogiske og sociale værdier.

Flere ACU-er udviklede en professionel videoproduktion af programmer, ofte om lokale emner/forhold. Udarbejdelse af indkøbsvejledninger over av-udstyr fulgt op af rådgivning, kurser og udstillinger øvede indflydelse på skolernes valg af udstyr. Et enkelt ACU gik endog så vidt, at man etablerede fælles indkøbsordninger og fælles reparationsfaciliteter for skolerne i amtet.

Efter ACU-loven 1997 kunne ACU-erne alene eller i et samarbejde etablere sig som pædagogiske og tekniske IT-supportcentre i forbindelse med udbredelsen af sektornettet til skoler og uddannelsesinstitutioner.

Paradoksalt nok fik ACU-lovens egentlige intentioner med etablering af pædagogiske værksteder - at bistå lærerne ved fremstilling af egne undervisningsmidler - kun begrænset betydning. Mange fri-

Redigeringsværksted - Københavns Amtscentral 1994

tidsundervisere fandt dog i ACU-ernes pædagogiske værksteder gode, kreative produktionsmuligheder.

ACU-ernes interne administrative udvikling

Den viden, der blev opbygget i de pædagogiske værksteder, kom i høj grad ACU-ernes egen teknologiske udvikling til gode. På det administrative område blev edb-styret udlån etableret, på den første ACU allerede i 1978 og herefter hurtigt udbredt til alle ACU-er. For at kunne skabe "skræddersyede" programmer til ACU-ernes forskellige opgaver etablerede fem ACU-er i 1988 en brugerklub. Klubben fik hurtigt tilslutning fra et flertal af ACU-erne og fik afgørende indflydelse på nye udlånsstyresystemer, søgesystemer i informationssamlingen, fælles katalogproduktion og et kursusadministrationssystem.

Biblioteksteknisk bistand

Ingen ACU-er indgik i løsningen af denne opgave.

Særlige opgaver over for ungdoms- og voksenuddannelserne

Loven om ACU gav alle uddannelser i et amt lige adgang til ACU's tilbud.

Fra Skolecentralerne og De fælleskommunale Samlinger havde ACU-erne tradition for betjening af og umiddelbar appel til folkeskolerne og friskolerne. Den udvidede målgruppe var for ACU-erne en udfordring. Selv om der hurtigt blev etableret kontakter og lagt planer for et samarbejde, udviklede de fleste ACU-er mange år frem ikke en service over for de nye brugere parallelt med og på niveau med indsatsen over for folkeskolen.

Almen folkeoplysning

Ungdomsskolernes, folkeoplysningsforbundenes og folkehøjskolernes undervisere "zappede" i ACU-ernes kursustilbud, brugte udlånsamlingernes praktisk/musiske materialer, av-materialer og Danmarks Radios undervisningsprogrammer. Man fandt inspirationsmaterialer i informationssamlingerne og producerede egne undervisningsmaterialer i ACU-ernes pædagogiske værksteder.

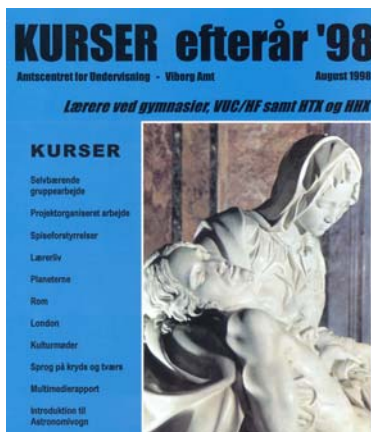
Med ansættelse af fritidsundervisere som konsulenter ved ACU-erne blev tilbudene mere målrettede og strukturerede. Der blev arrangeret særlige kurser, temadage og udstillinger.

Flere ACU-er blev involveret i projekter i forbindelse med "10-punkt programmet", udviklingsforsøg iværksat af Folketinget og regeringen. En almen pædagogisk grunduddannelse og fagmetodiske kurser for voksenundervisere skete via oprettede Voksenpædagogiske Centre oftest styret af amternes fritidsundervisningskonsulenter. I løbet af 90'erne overgik de Voksenpædagogiske Centre til ACU-erne. Voksenuddannelsescentrene (VUC) og gymnasierne blev amtskommunale institutioner.

VUC og gymnasierne

ACU-erne mærkede naturligt nok amternes opmærksomhed omkring indsatsen over for disse brugergrupper. På VUC-erne blev i de fleste amter oprettet skolebiblioteker. Som i folkeskolen blev bibliotekerne nyttige kontaktpersoner til ACU-erne. Mange lærere, der underviste ved VUC-erne 9.-10. klasseniveau, var i den første periode rekrutteret fra folkeskolen og var derfor fortrolige med brug af ACU-ernes udlånsamlinger. ACU-ernes kurser og informationssamlinger blev naturlige redskaber for lærernes planlægning og inspiration. De gode samarbejdsrelationer også til VUC-forstanderne resulterede i en række målrettede aktiviteter, materialeindkøb, kurser m.v. Modsat VUC-erne så gymnasierne med forbehold og med mange mere eller mindre relevante begrundelser med skepsis på ACU-ernes tilbud om betjening. Først med ansættelse af særlige gymnasie-

medarbejdere ved de fleste ACU-er udviklede der sig efterhånden et struktureret samarbejde om kurser for gymnasie-lærere i forståelse med de faglige lærerforeninger, med GL og med gymnasiesirektorerne.

Pædagogiske/metodiske kurser og IT-kurser havde især interesse.

GYMNASIELIV

NYHEDSBREV FOR LÆRERE VED GYMNASIER OG VUC Januar 2002

INDHOLD

- GL: GYMNASIE-IT
- GL: FAGVÆRKSTEDERNE - ET SUPPLEMENT
- REFERAT FRA GYMNASIE-KONFERENCEN
- FAGVÆRKSTEDER PÅ VUC
- STUDIECENTER PÅ SKIVE GYMNASIUM
- ÅBENT STUDIEMILJØ PÅ VUC SKIVE
- FUTURE CAMP
- VUC I FORANDRING
- AMTSCENTRETS KURSER - PRAKTISKE OPLYSNINGER

Undervisningsminister Margrethe Vestager med Alex Lind, Finn Jorsal og Anne-Marie Østergaard ved Gymnasiekonferencen den 12. september

Amtscentret for Undervisning
Viborg Amt

Lokalbestyrelsen
for Viborg Amt

Der udviklede sig i flere amter et inspirerende samarbejde om international forståelse og kontakter.

For at opnå et tilstrækkeligt deltagertal blev flere kurser udbudt på tværs af amtsgrænserne. Gymnasierne tog i ringe grad imod ACU-ernes øvrige tilbud.

Amternes specialskoler

Selv om amtens specialskoler er små skoleenheder med meget forskelligartede pædagogiske og undervisningsmæssige opgaver, fandt lærerne ved disse skoler også muligheder i brugen af ACU-ernes udlånssamlinger, kursustilbud og pædagogiske værksteder.

Erhvervsskoler

Selv om flere ACU-ere ansatte pædagogiske medarbejdere til betjening af erhvervsskolerne i lokalområdet, forblev denne uddannelses brug af ACU-erne sporadisk.

Lærerseminarier og Pædagogseminarier

Det var indlysende, at ACU-erne havde en stor interesse i et samarbejde med og en god betjening af lærerseminarierne og pædagogseminarierne. De stude-

rende var ACU-ernes kommende brugere. Der blev etableret introduktionskurser for de studerende i brugen af ACU. Kurser, informationssamlinger og pædagogiske værksteder kunne bruges af de studerende, især til forberedelse i forbindelse med deres praktik.

Informationssamlingen blev inddraget i seminariernes metodikundervisning. Ved flere ACU-er indgik seminarielærere i den pædagogiske konsulentstab.

Fælles træk trods forskellighed

Underviserne ved de forskellige uddannelsesformer opfattede deres institutionsform og den pædagogik, der praktiseredes, som noget specielt.

ACU-ernes erfaringer viste, at der, trods uddannelsernes egenart, fandtes mange fællestræk og berøringsflader – heldigvis og selvfølgelig.

Med denne indsigt i baghovedet kunne ACU-erne ofte agere som bindeled og som formidler af samarbejdet mellem uddannelserne. En udnyttelse af ACU-ernes kurser, materialer, værkstedsfaciliteter m.v. og af uddannelserne på tværs medførte en hensigtsmæssig ressourceudnyttelse.

Det var en stor udfordring at vise, at amtscentrene havde både viljen og evnen til at servicere og medvirke til udvikling af amtens egne lærere og skoler: gymnasierne, vuc og specialskolerne efter hver deres art og behov - selv om kommunernes skoler fortsat var langt den største målgruppe.

Andre opgaver

Med udgangspunkt i lokale forhold, lokale behov og ønsker påtog ACU-erne sig en række opgaver, der lå i forlængelse af lovens rammer.

Aktiviteterne var mangfoldige og mangeartede. Her kan kun nævnes og kort omtales et udvalg.

Den internationale dimension

I de senere år fik den internationale/global dimension en stadig større plads i mange ACU-ers arbejdsprogram. Gennem arbejdet med den internationale dimension fik eleverne muligheder for at styrke deres egen identitet og samtidig muligheder for at forstå andres måde at leve og handle på.

Flere ACU-er indgik i formidling af kontakter

Litauen: Marijampolė Amts Pædagogiske Center - 2002. Dette velfungerende Amtscener blev etableret i 1992 som en model for resten af Litauen i et samarbejde med Viborg Amt på opfordring af Litauens undervisningsminister efter at landet igen var blevet selvstændigt i 1991. Samarbejdet fortsætter lokalt og nationalt med EU-støtte til etablering af et netværk af nye, veludstyrede pædagogiske centre i hele Litauen efter dansk og irsk model i et godt samarbejde mellem ministeriet og kontaktudvalget af centerledere. *Børn & Bøger, marts 2003*

mellem danske og udenlandske skoler. Der blev etab-

Kontaktudvalget var på studiebesøg i Skotland 1994

leret skolepartnerskaber på tværs af landegrænser.

Enkelte ACU-er er desuden involverede i projekter med henblik på at etablere pædagogiske centre efter ACU-model især i østeuropæiske lande, men også i lande uden for Europa.

ACU-erne fik til opgave at formidle udvekslingsprogrammer for EU. Et godt samarbejde med ICU om bl.a. udvekslingsrejser blev etableret.

Kulturformidling

Ud fra betragtningen om, at uddannelse og kultur er

Skolekoncerter arrangeres af mange Amtscentraler hvert år på et stort antal skoler over hele landet. På billedet ses duoen Kim Sjøgren og Lars Hannibal med glad elev ved skolekoncert på Ørum Skole foråret 1994.

to sider af samme sag og dermed vigtige elementer i skolernes hverdag, indgik de fleste ACU-er på forskellig vis i kulturformidlingsopgaver lokalt, f.eks. omkring børneteatre, skolekoncerter og skolefilm. Man etablerede kontakter mellem aktive billedkunstnere og skolerne og udlånte billedkunst. Formidling af børnebogsforfatteres besøg på skolerne var en naturlig opgave for mange ACU-er, ligesom skoletjenesteordninger i samarbejde med museer m.v. blev en del af kulturformidlingen. I flere ACU-ers kursusprogrammer indgik foredrag og debataftener, hvor

lærerne mødte kendte kunstnere og kulturpersoner. Formålet med disse arrangementer var ikke pædagogisk eller faglig kvalificering, men at bibringe lærerne livsindsigt, holdninger og oplevelser.

"Sundhed og trivsel"

Med amternes engagement i det forebyggende arbejde på sundhedsområdet var det oplagt at bruge ACU-erne i det sundhedsformidlende arbejde over for børnene, de unge og forældrene.

Kursusvirksomheden blev brugt til sundhedsoplysning over for lærerne. Der blev produceret undervisningsmaterialer om emnet. ACU-erne formidlede kontakter mellem sundhedspersonalet og lærerne i kommunerne. Temadage og projektførelser om det "brede" sundhedsbegreb indgik i skolernes undervisning.

Naturskoler, skoletjeneste

Oprettelsen/driften af naturskoler og historiske værksteder m.v. var for flere ACU-er spændende opgaver.

Oprettelse/drift af en bred vifte af skoletjenester og mobile inspirationstilbud blev ligeledes et stort aktiv for flere ACU-er og oftest i et godt samarbejde med myndigheder, institutioner eller enkeltpersoner. Lejrskoler med særlige emner f.eks. natur og miljø,

musisk lejrskoler, friluftslærskoler som overlevelses-tur for de store elever med ACU's materiel som grundlag stod på flere ACU-ers program. En enkelt ACU kunne endog tilbyde en uges togt med en gammel tremastet skonnert.

Udbuddet og dermed oplevelsesmulighederne for elever og lærere var mangfoldige.

"Det sjove - for alvor"

Oftest blev de forskellige opgaver "båret igennem" af engagerede pædagogiske medarbejdere/konsulenter og oftest i samarbejde med relevante offentlige instanser og institutioner uden for ACU-erne.

Det var i erkendelse af, at fælles, konkrete oplevelser, handlinger og kreative udfoldelser er vigtige forudsætninger for børns og unges læring, at ACU-erne gik så aktivt ind i opgaverne. For ACU-erne rummede de ofte lidt "skæve" opgaver desuden mange udfordringer og glæder.

Pædagogiske udviklingstendenser

Det var til og med folkeskoleloven i 1993 et særkende for den danske folkeskole, at den pædagogiske udvikling og nytænkning tog sit udgangspunkt i de enkelte skoler og kommuner landet over. Udviklingen skete "nede fra".

I de første 10 år af ACU-ernes levetid blomstrede initiativerne og begejstringen for nytænkning og for-

Fyns Amts lejrskoleskib "Fylla" administreres af Amtscentralen.

Fra artikel i "Danmarks Amtsråd", oktober 1992:

Amtscentralen: Katalysator for udvikling på skoler og Central for mange opgaver
Her eksempel med vogn til udlån med ni mobile værksteder til indskoling

søg på skolerne. Utallige forsøg med lokal økonomisk støtte og ind imellem på et beskedent pædagogisk og erfaringsmæssigt fundament blev iværksat. De pligtige forsøgsrapporter blev samlet i ACU-ernes pædagogiske bibliotek. Sammen med kurser og konferencer på ACU-erne skabte de grundlag for inspiration, diskussion og refleksion i lokalområdet.

"7 punkt-programmet"

Den 26. maj 1987 traf Folketinget beslutningen om et udviklingsprogram for folkeskolen og skolen som lokalt kulturcenter "7 punktsprogrammet".

Med henblik på en gennemgribende ændring af folkeskolen opfordrede Folketinget regeringen til at tage initiativer til et landsdækkende lokalt forankret udviklingsarbejde, som havde til formål at forbedre folkeskolens rammer og indhold og udvikle lokale kulturcentre i tilknytning til den lokale skole.

Og så var der en pose penge med! 400 mill. kr. over en 4-årig forsøgsperiode. – En folketingsbeslutning om fremadrettede, pædagogiske, indholdsmæssige forbedringer, en tillid til de lokale initiativtagere og en risikovillig økonomisk satsning. – Man må i dag "knibe sig i armen".

"10 punkt-programmet"

I maj 1984 havde Folketinget vedtaget "10-punkt-programmet" om principper og forbedrede rammer for den samlede voksenundervisning og folkeoplysning, omfattende den alm. folkeoplysning, folkehøjskolen, enkeltfagskurserne (de senere VUC-er) og den erhvervsrettede undervisning.

Man oprettede en uddannelsesfond og gav adgang til uddannelsesorlov for arbejdstagere og selvstændige osv. Et markant håndslag til "livslang læring" ved at sikre den voksne befolkning et bredt undervisningstilbud og ved at yde økonomisk støtte til uddannelse.

ACU-erne fik travlt. Med de indhøstede udviklingserfaringer og de allerede etablerede kontakter med lærerne, skolelederne og forvaltningerne i kommunerne blev mange ACU-er naturlige sparringspartnere for skolerne i den mere målrettede udviklingsbølge. De pædagogiske udfordringer stillede nye krav til ACU-lederne, de pædagogiske medhjæl-

pere og konsulenterne. Ressourcerne, både materialemæssigt, personalemæssigt og økonomisk blev justeret ind efter den nye situation.

Folkeskoleloven 1993 - en pædagogisk udfordring

En ny folkeskolelov blev vedtaget i 1993. Her blev de pædagogiske tanker og udviklingsresultater konkretiseret i lovteksten og lovbemærkningerne. Undervisningsdifferentiering, funktionel tværfaglig undervisning ved siden af den faglige undervisning, projektarbejde, projektopgaver, lærersamarbejde og en synlig pædagogisk ledelse af skolen var nogle af lovens pædagogiske intentioner og krav – vel at mærke forpligtende for alle skoler og for alle skolens lærere og ledelse. En voldsom udfordring til lærernes og ledelsens professionalisme!

Undervisningsministeriet udarbejdede fyldige vejledende læseplaner til støtte for lærerne i deres bestræbelser på at opfylde lovens pædagogiske og faglige mål.

Igen kunne ACU-erne få hænderne fulde. Med engagement og for første gang reelt opmuntret af Undervisningsministeriet kastede de sig ud i kurser og konferencer om lovens principper og pædagogiske intentioner. ACU-ernes kursusvirksomhed accelererede, lokale pædagogiske dage og konferencer med ACU-erne og skoleforvaltningerne som initiativtagere blev etableret, rådgivningen og udlånsamlingens indhold blev igen justeret.

Et nyt og inspirerende samarbejde med Un-

Kommunikationen til lærerne via kurser og arbejdsgrupper fandt ofte kreative udtryk bl.a. gennem det nationale samarbejde mellem amtscentralernes konsulenter.

dervisningsministeriets fagkonsulenter og med de 180 regionale konsulenter, Undervisningsministeriet ansatte til lovens implementering, udviklede sig. Men den for ACU-erne nye binding til centrale instanser og centralt fastlagte pædagogiske og faglige principper havde også den ”omkostning”, at de fra at have været lærernes ”fristed”, en for lærerne uafhængig inspiration og service, kunne blive oplevet som redskab for myndighederne lokalt og centralt.

Denne ændrede opfattelse hos lærerne blev yderligere styrket i de efterfølgende år.

”Folkeskolen år 2000”

Med usikkerhed iagttog landspolitikkerne folkeskolens udvikling. Folketinget ønskede en opstramning af skolernes (lærernes) arbejde og faglige resultater.

Undervisningsministeriet, Kommunernes Landsforening og Danmarks Lærerforening iværksatte i 1998 ”Folkeskolen år 2000”, 8 fokuspunkter, der skulle stramme op om skolernes arbejde.

Særligt to fokuspunkter ”skolebiblioteket som skolens pædagogiske servicecenter” og en fokusering på skolens faglighed og lærernes evaluering og refleksion havde ACU-ernes opmærksomhed. En enkelt ACU udvekslede desuden i et samarbejde med relevante parter kompetence og konsulentvirksomhed omkring skolens indretning og nyt skolebyggeri. Flere ACU-er koncentrerede konsulentvirksomheden om decentrale opgaver. Opgaven var at kvalificere de enkelte læreres undervisning, udvikle lærersamarbejdet og styrke lærernes professionelle tænkning. ”Folkeskolen år 2000” blev løbende fulgt op af landsdækkende konferencer arrangeret af de tre initiativtagere. ACU-erne deltog aktivt heri og supplerede med mange kurser og konferencer om udvalgte emner fra projektet.

Indsatsen for ”Folkeskolen år 2000” varierede fra ACU til ACU. Især for de pædagogiske konsulenter rummede den decentrale virksomhed store udfordringer. ACU-ernes fælles pædagogiske udvalg iværksatte derfor også en omfattende kvalificering af konsulenterne.

Et kritisk tilbageblik

Med et kritisk tilbageblik på en lang udviklingsperiode præget af utallige pædagogiske idéer og trends kan man godt blive usikker på, hvor langt ACU-erne med de mange initiativer kunne præge skolerens udvikling. Positivt havde ACU-erne vilje og evne til hurtige omstillinger, til nye tanker og projekter. ACU-erne havde også gode muligheder for at påvirke udviklingen via deres ressourcer, deres frie handlingsmuligheder og uformelle tilknytning til skolemyndighederne lokalt og centralt.

Men det må også erkendes, at ACU-ernes muligheder for hurtige handlingsskift ikke altid har været befordrende for varige forandringer i skolernes undervisning.

EDB i undervisningen

Fra midten af 1970-erne blev EDB betragtet som et fremtidigt undervisningsmiddel, der en dag ville vinde indpas i den almindelige undervisning, ja selv i folkeskolen. Det var dog først fra omkring 1980, at man inspireret af det engelske skoledatasystem begyndte at tale om datalogi som et fag i undervisningen i folkeskolen. Nogle steder gik amtscentralerne tidligt ind i problematikken. Andre steder opstod der selvstændige datacentraler - ofte med en teknisk indfaldsvinkel.

Det var politisk centralt, at de fremtidige skoledatamater skulle være danske.

Regnecentralen, der allerede havde produceret en bordadministrationsmaskine, blev sat på opgaven at udvikle og producere en tidssvarende dansk skolecomputer. Ventetiden blev dog for lang. De mest utålmodige valgte de dansksamlede Comet, Butler og Commodore datamater, som var på markedet et par år inden Regnecentralens Piccoline, der fra midten af 80-erne stort set overtog markedet. Tanken var, at eleverne gennem faget Data selv skulle lære at programmere. Programmeringssproget blev hurtigt Comal 80, som var udviklet af studielektor Børge Christensen, Tønder.

EDB-undervisning

Hele tanken om undervisning i og med EDB var en omvæltning af de større.

EDB-studiecenter på skole i Skive

Det skete i en tid, hvor holdningerne til den fremstormende tekniske udvikling var meget delte og følelsesladede. Nogle frygtede, at maskinerne skulle overtage lærernes funktion og andre at vores kulturværdier skulle gå tabt.

Det stod tidligt klart for mange, at maskinerne i sig selv var værdiløse i undervisningen uden de rigtige programmer. Danmark var lige blevet medlem af EF, og mange frygtede, at det danske sprog skulle gå tabt i det store fællesskab.

Det var ud fra samme filosofi centralt, at der *skulde* udvikles danske undervisningsprogrammer, som tog udgangspunkt i dansk kultur. Et par steder i landet var amtscentralerne / datacentralerne selv begyndt at programmere undervisningsprogrammer. På samme tid begyndte Landscentralen at købe og distribuere danskproducerede programmer. Myresnak, simultanprogrammer og mange regne- og stavetræningsprogrammer kom på markedet, men kvaliteten var dog af en sådan art, at ingen af disse programmer fik den store betydning.

Det blev efterhånden et problem, at der ikke rigtig var brugbare danske programmer i en kvalitet som de engelsksprogede.

Med midler fra bl.a. kommunernes momsfond etablerede man Orfeus, der som opgave skulle producere danske undervisningsprogrammer i høj kvalitet.

PC-erne

Omkring 1990 fik Piccoline konkurrence af IBM, som netop havde produceret et helt koncept baseret på et avanceret styresystem, som uden besvær kunne håndtere en harddisk, en farveskærm, et tastatur og en mus.

I løbet af bare et par år blev der på næsten alle danske skoler etableret et datalokale med PCere fra IBM. Det betød hurtigere og bedre maskiner med farveskærm og mus. De danske producenter Orfeus og Dataværkstedet udgav nu mange flere indbydende programmer, som havde en sådan kvalitet, at alle amtscentraler efterhånden gik aktivt ind i udviklingen.

Edb var blevet et undervisningsmiddel på linje med de øvrige midler og i løbet af bare et par år røg Piccoline, Butler og Commodore helt ud. De nye PCere kunne håndtere billeder. Man begyndte at tale om interaktion og multimedier.

Videopladen var i nogle år en central nyhed. Senere blev den helt erstattet af de langt billigere digitale CD-Rom'er.

SkoDa - Skolekom

Det første danske skolenet så dagens lys. Tanken var, at alle skoleelever i Danmark skulle være koblet op på nettet. I løbet af 1990-erne lykkedes visionen, men Skolekom toppede inden årtusindeskiftet.

Nye muligheder blev skabt med internettet og www, som lynhurtigt blev helt centralt for hele undervisningsområdet.

Nettet

I 1995/96 blev de fleste amtscentre koblet op på internettet. Samtidig mindskedes betydningen af undervisningsprogrammerne. Den interaktive indlæringsmaskine blev aldrig en realitet. Men computerne blev en uundværlig og en naturlig del af undervisningen - brugt til tekstbehandling, regneark, informationssøgning og kommunikation.

Internettet var fra starten tillagt en revolutionerende betydning ikke blot for undervisningen, men for hele samfundet. Der blev næsten årligt udsendt visionsrapporter om fremtidens informationssamfund. Samtidig begyndte man at tale om helt nye undervisningsformer via nettet.

Fjernundervisning eller fleksibel undervisning blev spået en glørværdige fremtid. Man forudså, at man en dag kunne sidde hjemme ved skærmen og dygtiggøre sig. Amtscentre gik aldrig rigtig ind i denne udvikling, og fjernundervisningen har aldrig fået den afgørende betydning for grunduddannelsen i Danmark.

Undervisningsministeriet, der i begyndelsen af 90-erne sammen med universiteterne etablerede en velfungerende teknisk supportorganisation UNI-C, gav denne opgaven at tilkoble alle danske skoler i et såkaldt sektornet. Med store tilskud lykkedes missionen i et forbavsende tempo. Allerede i løbet af et par år var stort set alle danske skoler på nettet – og de fleste med support fra UNI-C.

Amtscentre fik med den nye lov i 1997 mulighed for at yde *pædagogisk og teknisk rådgivning og vejledning til undervisningsinstitutionernes brug af elektroniske net*.

Der blev etableret en række supportcentre rundt omkring i landet i amtscenterregi.

Fremtidens virtuelle amtscenter

Efterhånden som båndbredden tillader at sende store datamængder på kort tid, begynder der at opstå nye distributionsformer.

Et fremtidigt amtscenter, som sender sine ydelser ud til brugerne via nettet, er et rimeligt scenarium for udviklingen. Alle amtscentre har i dag hjemmesider, hvorfra man kan bestille materialer og andre ydelser. Enkelte steder er man så småt begyndt at distribuere videoudsendelser elektronisk og lave forsøg med videobrugetbetjening via nettet.

Det virtuelle amtscenter, der i højere grad er uafhængigt af tid og sted, er så småt ved at blive etableret.

Lokale samarbejdsrelationer

Uden bindende normer og en klar opgave- og byrdefordeling imellem amt og kommuner var ACU-erne sårbare i den politiske diskussion.

En synliggørelse af ACU i det politiske og forvaltningsmæssige miljø kommunalt og amtskommunalt var væsentlig for ACU-ernes funktionelle og økonomiske vilkår. ACU-lederne blev sig denne nødvendighed bevidst og ”dyrkede” kontakten til amternes UK-udvalg, Kommuneforeningernes Skole- og Kulturudvalg, til de amtskommunale forvaltninger og til skoledirektørerne og forvaltningscheferne i kommunerne i overensstemmelse med de muligheder, der blev givet lokalt. ”Skole og Samfund”, skolenævn og bestyrelser var i mange amter også en politisk målgruppe for ACU-erne.

Samarbejdsrelationer til skolerne

I den daglige virksomhed var skolebibliotekarerne og kontaktpersonerne på de forskellige uddannelsesinstitutioner naturlige og vigtige samarbejdspartnere. De var ACU's repræsentant på de enkelte skoler og påtog sig praktiske og informationsmæssige opgaver, der gjorde ACU synlig i lærerkollegiet. ACU-erne opretholdt tætte relationer til denne gruppe, arrangerede informationsmøder og særlige kurser for at fastholde kommunikationssystemet.

Nye tjenestetidsregler, betalingskurser på ACU-erne og ikke mindst ACU-ernes voksende engagement ude på skolerne i forbindelse med konsulentvejledning og deltagelse i skoleudviklingsprojekter gjorde, at kontakten til skolernes ledelse blev styrket.

Lokale samarbejdspartnere

En række instanser uden for skolerne og det politiske og forvaltningsmæssige miljø f.eks. Danmarks Lærereforenings amtskredse, faglige lærerforeninger, Danmarks Lærerrhøjskoles provinsafdelinger, seminarier, Centralbiblioteker, lokale kulturinstitutioner blev interessenter og ofte nødvendige samarbejdspartnere for de enkelte ACU-er.

Interne udvalg

Ved alle ACU-er blev etableret materialeudvalg, faggrupper og netværk med kommunale konsulenter.

Disse grupper kunne som repræsentanter for brugerne give ACU-erne forståelse for og råd om de rette løsninger på en række serviceopgaver.

Samarbejdet skabte muligheder

Samarbejdet til mange sider i det lokale miljø betød, når det lykkedes, ikke blot en synliggørelse og styrkelse af ACU-erne, men var i høj grad også til gavn for de deltagende samarbejdspartnere. Ved at bruge ACU som et handlingsorienteret instrument, ACU's materiale-mæssige, personale-mæssige og økonomiske ressourcer kunne der skabes muligheder for spændende, kreative initiativer, som mange af de involverede samarbejdspartnere ikke havde mulighed for at skabe på egen hånd.

Strukturændringer

Vel nok på baggrund af den tidligere amtsstruktur og ud fra lokalpolitiske hensyn videreføres ved ACU-lovens ikrafttræden i 1976 en række tidligere Skolecentraler som informationsafdelinger i den nye struktur med et ACU i hvert af de 14 amter.

Disse geografiske selvstændigt placerede informationsafdelinger fungerede med en afdelingsleder og en ret begrænset medarbejderstab under ACU-lederens ansvar. Opretholdelsen af flere informationsafdelinger i et amt havde som begrundelse, at lærerne skulle have kort transportafstand til information, vejledning og ACU-kurser.

Strukturen med flere informationsafdelinger var mest udbredt i de jyske amter.

Nedlæggelse af informationsafdelinger

Med den økonomiske opbremsning for ACU-erne i 80'erne besluttede amtsrådene i flere amter, at disse afdelinger skulle nedlægges, og at informationsopgaven og kurserne alene skulle ske ud fra hovedafdelingen. Positivt om denne beslutning kan siges, at funktionsgrundlaget for flere afdelinger reelt var for svagt. En samling af opgaverne i en central institution gjorde, at de forhåndsværende ressourcer fik en bedre udnyttelse.

Men strukturændringen stillede de berørte ACU-ere over for en række udfordringer.

Hvorledes opretholdt man lærernes "nærhedsfornemmelse" til ACU?

ACU-erne udsendte informationsmaterialer til lærerne med bilerne. Kurser blev forsøgt placeret i lokalområderne, og konsulenterne deltog i opgaver på skolerne og i kommunerne. En del ACU-ere var også aktive i kommunernes og skolernes "pædagogiske dage" og i skoleudviklingsforløb.

I 1976 bestod ACU-systemet af 14 hovedafdelinger og 24 geografisk placerede informationsafdelinger. I 2000 var kun afdelingerne i Maribo, Storstrøms amt og i Hjørring, Nordjyllands amt tilbage.

Kommunale pædagogiske centraler

I henhold til ACU-loven står det enhver kommune frit for at benytte ACUs tilbud helt eller delvist eller slet ikke.

Ikke mindst i kølvandet på nedlæggelse af ACU-afdelinger, oprettede nogle af de større kommuner egne pædagogiske centraler, der løste visse ACU-opgaver for de pågældende kommuners skoler.

Særligt udbredt var dette system i Københavns amt, hvor omegnskommunerne havde etableret Pædagogiske Centraler, der efter samarbejdsaftaler med ACU i Københavns amt løste pædagogiske serviceopgaver for deres egne folke- og privatskoler.

De kommunale centraler i København og på Frederiksberg havde funktionel status som ACU-er. Med ACU-loven 1997 fik de også samme lovgivningsmæssig status som ACU-ere.

Poul Jensen, *Ribe Amt*
Richardt Tolstrup, *Fyns Amt*
Henry Vejlgaard, *Ribe amt*

Amtscentrenes Kontaktudvalg fra 1976 til 2003

Paraplyorganisation og kollegialt forum

”Kontaktudvalget for amtscentralerne” blev etableret som konsekvens af loven om amtscentralerne, der trådte i kraft den 1. april 1976. Kontaktudvalget blev etableret i Amtsrådsforeningens regi og indgik politisk og økonomisk i Amtsrådsforeningens række af udvalg. Dette forhold ophørte i 1980, hvor Kontaktudvalget fortsatte som et rent kollegialt samarbejdsforum. Kontaktudvalgets faste medlemmer var de 14 amtscentralledere. Senere blev tilforordnet lederne fra Københavns og Frederiksbergs kommunale centraler samt lederne af centralerne i Sydslesvig, Grønland og Færøerne.

Et hovedformål for Kontaktudvalgets virke har fra starten været at skabe et fællesskab til inspiration og idéudveksling. Senere blev samarbejdet strammet op, så Kontaktudvalget blev et organ til skabelse af et forpligtende fællesskab, så amtscentrene på landsplan fremstod som en entydig samarbejdspartner. Der var ofte drøftelse af fællesskabets rækkevidde contra det enkelte centers selvbestemmelse.

Møderne i Kontaktudvalget var normalt tilrettelagt som varende fra kl. 10 til 16. Der var ofte særdeles mange punkter på dagsordenen, der domineredes af tilbageskuende efterretningssager og redegørelser fra diverse udvalg.

Eksempel på dagsorden fra møde:

1. Godkendelse af referatet fra sidst.
2. Meddelelser fra Amtsrådsforeningen.
3. Meddelelser fra formanden/forretningsudvalget.
4. Orientering om udvalg og møder: Kursus- og uddannelsesudvalget, Danmarks Skolepsykologforening, Landscentralens styrelse, Undervisningsministeriets udvalg vedr. Landscentralens fremtid, Statens Filmcentrals styrelse, Udvalget vedr. indkøb af udenlandsk video
5. Fremtidig mulighed for deponering af Super 8-kopier på videokassetter.
6. Kravspecifikation til edb-styring af udlånssamlingen.
7. Rapport ang. Uddannelse af personalegrupper ved amtscentralerne.

8. Formaliseret idéformidling vedr. kurser/instruktøremner fra de faglige foreninger.
9. En redegørelse om muligheder for indkøb af materialer fra tyske radiofonier og Inter Nationes.
10. Evaluering af landsledermødet i Slagelse.
11. Valg til forretningsudvalg og øvrige udvalg.
12. Eventuelt.

Ofte var der punkter om ensartede tekniske løsninger på fx video- og edb-området. Møderne rummede den svaghed, at deltagerkredsen ikke havde tilstrækkelig indsigt i punkternes indhold af tekniske udsagn. Der opstod ligefrem ”religionskrige” om tekniske løsninger, hvor amtscentrallederne medbragte tekniske udsagn hjemme fra deres egne tekniske medarbejdere. Som eksempler kan nævnes debatter om videostandarder (VCR, U-matic, VHS og Betamax) og edb-apparatur (Piccolo/Piccoline, Butler, Comet, Commodore, Scandic m.fl.), der ikke var indbyrdes kompatible.

Fra starten i 1976 afholdtes møderne i Amtsrådsforeningens lokaler i Landemærket. Senere blev det kutyme, at møderne blev afholdt på skift på landets amtscentraler.

Kursusvirksomheden

Som led i at opnå fællesskab og i videst muligt omfang ensartede løsninger blev der fokuseret på kursus- og konferencevirksomhed. Ud over rent faglige kursussemner for specifikke medarbejdergrupper blev der hvert år tilbudt deltagelse for alle personalekategorier i ”Landskursus” (fx på Gl. Avernæs og Skarrildhus), hvor der blev forelagt diverse emner, der skulle fremme fællesskab og harmonisering. I årene 1976-92 var der nedsat et kursusudvalg til at varetage planlægning og afvikling af kurser og konferencer. Siden blev Kontaktudvalget det samlende organ for kursusvirksomheden, hvor de enkelte amtscentraler kom til at stå som arrangører og afviklere.

I tilslutning til kursusvirksomheden blev der hvert år udbudt studierejser til udlandet. Typiske studierejser gik til "Didacta"-udstillingen om undervisningsmidler, der afholdtes i Hannover, Basel eller Bruxelles, "Bett"-udstillingen om edb, der afholdtes i London samt "Photokino" i Hannover. Studierejserne blev frem til år 2000 tilrettelagt og gennemført med Ib Ansgar Jensen, Esbjerg, som forretningsfører.

Rapporter mv.

For at præcisere, hvad der kunne stå som amtscentralernes fælles udgangspunkt, blev der taget initiativ til en række rapporter, hvor ad hoc-udvalg i skriftlig form søgte at nå frem til at udtrykke størst mulig ensartethed til gavn for rationelle og økonomisk forsvarelige løsninger.

Det skabte altid diskussion i Kontaktudvalget, når en rapport skulle udsendes i udvalgets navn. Der var altid en vis protest fra enkelte centraler, der ikke følte deres forhold omfattet af rapportens ordlyd. Trods disse indsigelser kom rapporterne til at virke til fremme af ensartetheden på landsplan.

- **Amtscentralernes informative afdeling** (1979)
- Specialundervisning: Rapport fra Erfagruppen (1982)
- "Skoletjenesten": Rapport fra Erfagruppen (1983)
- Pædagogisk Værksted: Rapport fra Erfagruppen (1984)
- Edb i undervisningen og amtscentralerne (1985)
- Statistik for Amtsentraler for Undervisning (betænkning) (1984/85)
- Edb-søgesystemer i amtscentralernes informationsarbejde (1986)
- **"Visioner på heden"** (1987)
- Amtsentralerne og EDB - et udspil til undervisningssektoren (1988)
- Rapport fra amtscentralernes lyd- og billedmedieudvalg (1989)
- Amtsentralernes fremtid (referat af seminar på Hindsgavl) 1990
- "61 udsagn" (resumé fra Hindsgavlseminaret)
- Amtsentret for Undervisning: Ny lov - nye initiativer. I et forpligtende samarbejde. (1997)

- **Amtscentrene for Undervisning** (2000): et landsdækkende netværk af pædagogiske udviklings- og ressourcecentre (intern udgave) kvadratudgave (beregnet for større offentlighed)

Specielt 3 af rapporterne fik stor betydning - se markeringen med fed skrift ovenfor.

Da loven om amtscentralerne (1975) og loven om amtscentrene (1997) begge var "rammelove", søgte Kontaktudvalgets medlemmer at sætte ord på funktionerne i det daglige virke. Herved blev rapporterne både et signal til myndigheder og samarbejdspartnere og en håndbog for det daglige arbejde og udviklingen på den enkelte institution.

Amtscentralernes informative afdeling" (1979)

Det væsentligste resultat af rapporten var en udvidelse af den informative virksomhed via udbygning af staben af pædagogiske konsulenter og en optrapning af kursusvirksomheden for specielt folkeskolens og fritidsundervisningens lærere.

Den udvidede kursusvirksomhed tog afsæt i forlagenes kurser om undervisningsmidler. Meget hurtigt fulgte andre kursusemner på korte kurser, fortrinsvis kurser af 3-6 timers varighed, men kurser helt op til en snes timer blev gradvis udbudt. Rapporten præciserede også forholdet til folkebibliotekerne og skolernes biblioteker, hvor amtscentralernes informative samling blev præciseret som både en præsentationssamling og en overbygning på skolernes og bibliotekernes pædagogisk/psykologiske bibliotek. I 1980'erne udbyggedes amtscentralernes samarbejde med producenterne, idet en informationsaftale (1980) satte system i amtscentralernes informationsvirksomhed om materialer. En nøgleperson i disse resultater var formanden for Forlæggerforeningens Skolebogssektion Egon Schmidt (Gyldendal), der formåede at skabe fælles fodslag i forlagsverdenen om forsyning af amtscentralerne med "frieksemplarer" af bøger og AV-materialer.

Samtidig præciseredes det, at amtscentralerne skulle leve op til en informationsforpligtelse.

Denne aftale fik til resultat, at forlagene næsten helt afviklede den hidtidige praksis med at sende nyhedseksemplarer af bøger gratis ud til skolerne, ligesom forlagene nedtrappede eller afviklede deres stab af skolekonsulenter.

"Visioner på heden" (1987)

Med Hovborg Kro som en inspirerende fysisk ramme afholdtes et 3-dages seminar for ledere og souschefer med "fremtiden" som hovedemne. Med konsulenter fra Dansk Arbejdsgiverforenings kursusafdeling gennemførtes en "fremtids-scanning": Hvordan vil amtscentralerne være om 5 år?

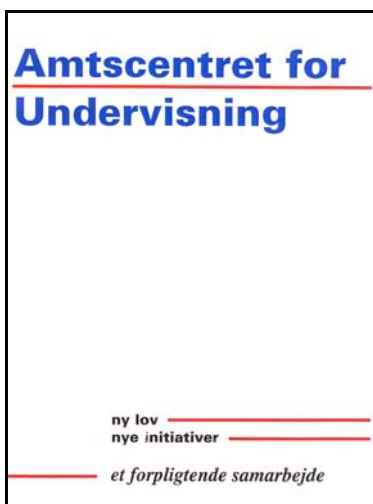
Med stort engagement kastede deltagerne sig ud i gæt på, hvad amtscentralerne ville udvikle sig til. Stærke og svage sider blev analyseret, trusler og barrierer blev diskuteret, og udviklingsidéer sprudlede fra deltagerne fordelt på små papirlapper. Efter diverse sandsynlighedsberegninger om idéernes gennemslagskraft blev fremtidsvisionerne sammenskrevet i denne rapport, der var medvirkende til at gøre amtscentralerne til grænseoverskridende undervisnings- og kulturinstitutioner, der skulle betjene alle undervisningssektorer. Rapporten højnede i væsentligt grad amtscentralernes vilje til forandring og selvværdsfølelse i relation til fremtiden.

"Amtscentrene for Undervisning" (2000)

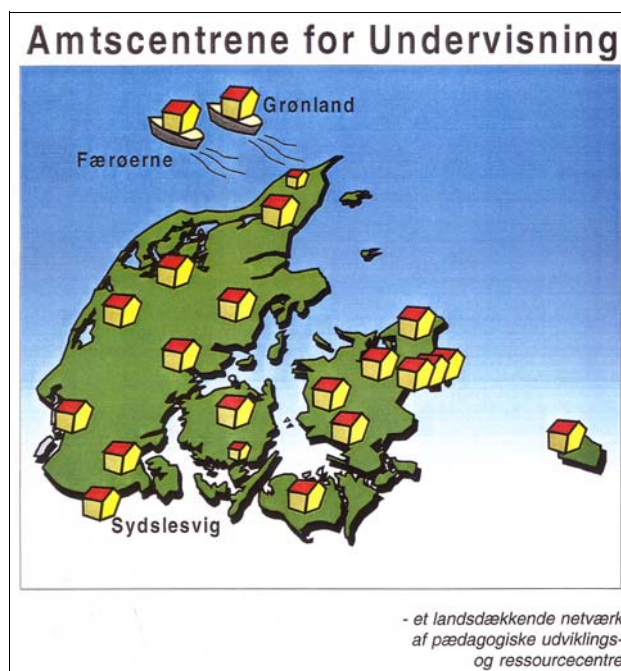
Denne rapport fik karakter af et råb til omverdenen: Amtscentrene kan efter den nye lov fra 1997 indgå i en bred vifte af opgaveløsninger af såvel pædagogisk som teknisk art. Nu er også Københavns og Frederiksberg kommuner omfattet af loven.

Amtscentrene udgør så stærkt et landsdækkende netværk, at Undervisningsministeriet og andre myndigheder må udnytte samarbejdsmulighederne med dem.

Loven fra 1997 havde ikke fået den udformning, som

amtscentrene kunne have ønsket sig. I opgaveformuleringen blev der taget et vist forbehold baseret på Kommunernes Landsforenings modvilje mod Amtscentrenes dominerende rolle i forhold til visse købstadskommuners Pædagogiske Centraler og på en modvilje mod, at en amtsinstitution skulle have en væsentlig rolle i forhold til det kommunale skolesystem. Fx blev ordet "kan" brugt i stedet for "skal" omkring at forestå kursusvirksomhed og forestå teknisk rådgivning.

Rapporten blev formuleret i to versioner - en intern udgave til organisatorisk brug i de enkelte amtscentre - og en ekstern udgave, der var tænkt som PR-virksomhed for amtscentrene som et landsdækkende netværk.

Det må nævnes, at amtscentrene fra årtusindskiftet i stadig højere grad bliver "medtænkt" i Undervisningsministeriets initiativer over for skolerne.

Landsdækkende samarbejdsrelationer

Amtscentrene er en del af et netværk for undervisning og kultur med meget brede samarbejdsrelationer. Med producenterne af undervisningsmidler som de første samarbejdspartnere startede Skolecentralerne og Amtscentralerne i amtskommunalt regi. Siden udvidedes samarbejdsrelationerne til en bred vifte, som det fremgår af omtalen nedenfor, der er opdelt i 3 kategorier:

- Politiske samarbejdsrelationer
- Producenter
- Faglige samarbejdspartnere

Politiske samarbejdsrelationer

Amtsrådsforeningen

I perioden 1976-80 var Kontaktudvalget for Amtscentralerne organisatorisk et udvalg under Amtsrådsforeningen. Der foregik i disse år et meget konstruktivt opbygningsarbejde af Amtscentralerne på basis af loven fra 1975. Amtsrådsforeningens sekretariat

med personerne Poul Bjørnholt (1976-78), Rikke Kjær (1978-80) og Niels Arthur Hansen (1980-83) varetog Amtscentralernes interesser i relation til forhandlinger med producenterne såvel som ved rådgivning til de enkelte amter om amtscentralspørgsmål. Fra 1980 blev Kontaktudvalget klassificeret til at være et kollegialt forum, og tilknytningen til Amtsrådsforeningen blev mere uformel.

Samarbejdet har været positivt også senere hen. I 2000 indbød således Kontaktudvalget og Amtsrådsforeningen i fællesskab til konference om undervisning og kultur på Munkebjerg i 2000.

Kommunernes Landsforening

KL har altid udtrykt skepsis over for, at Amtscentralerne som amtslige institutioner skulle få indflydelse over for skoler og skolebiblioteker i det kommunale undervisningssystem. Der har af denne grund ikke været noget reelt samarbejde.

Forretningsudvalget for Amtscentralernes Kontaktudvalg 1976-2003

<u>Formand</u>	<u>Næstformand</u>	<u>Sekretær</u>
1976 Ib Ansgar Jensen	Torben Hartvig Olsen	Viggo Haar
1977 Ib Ansgar Jensen	Torben Hartvig Olsen	Viggo Haar
1978 Richardt Tolstrup	Torben Hartvig Olsen	Viggo Haar
1979 Richardt Tolstrup	Torben Hartvig Olsen	Viggo Haar
1980 Viggo Haar	Torben Hartvig Olsen	Leif Østergaard Nielsen
1981 Viggo Haar	Torben Hartvig Olsen	Leif Østergaard Nielsen
1982 Viggo Haar	Torben Hartvig Olsen	Leif Østergaard Nielsen
1983 Viggo Haar	Jørgen Christensen	Leif Østergaard Nielsen
1984 Viggo Haar	Jørgen Christensen	Leif Østergaard Nielsen
1985 Viggo Haar	Jørgen Christensen	Leif Østergaard Nielsen
1986 Viggo Haar	Erik Kristensen	Jørgen Christensen
1987 Erik Kristensen	Jørgen Christensen	Torben Hartvig Olsen
1988 Erik Kristensen	Torben Hartvig Olsen	Niels Schou
1989 Erik Kristensen	Torben Hartvig Olsen	Niels Schou
1990 Erik Kristensen	Torben Hartvig Olsen	Niels Schou
1991 Erik Kristensen	Torben Hartvig Olsen	Niels Schou
1992 Erik Kristensen	Torben Hartvig Olsen	Niels Schou
1993 Erik Kristensen	Torben Hartvig Olsen	Niels Schou
1994 Jørgen Christensen	Richardt Tolstrup	Jill Daniel
1995 Jørgen Christensen	Richardt Tolstrup	Jill Daniel
1996 Jørgen Christensen	Jan Kierkegaard	Jill Daniel
1997 Erik Kristensen	Torben Hartvig Olsen	Jill Daniel
1998 Erik Kristensen	Torben Hartvig Olsen	Jill Daniel
1999 Erik Kristensen	Jill Daniel	Jens Juulsgaard
2000 Erik Kristensen	Jill Daniel	Jens Juulsgaard
2001 John Jørgensen	Jill Daniel	Jens Juulsgaard
2002 John Jørgensen	Jill Daniel	Jens Juulsgaard
2003 John Jørgensen	Jill Daniel	Jens Kjær Larsen

Bjørn Ilsøe

Undervisningsministeriet

Kontaktudvalget har med ihærdighed tilstræbt at opnå nære samarbejdsrelationer til Undervisningsministeriet med henblik på at udfylde en rolle i implementeringen af undervisningsreformer (ny lovgivning, betænkninger, undervisningsvejledninger, læseplaner mv.). Først i midten af 90'erne er det blevet erkendt i Undervisningsministeriet, at Amtscentrenes tætte kontakt til skolerne og lærerne kan udnyttes i praktisk formidling af Undervisningsministeriets initiativer.

Danmarks Skolebiblioteksforening

Frem til 1980 havde Amtscentralerne et medlem i hovedstyrelsen. Efter Kontaktudvalgets ønske ophørte repræsentationen, da foreningen gentagne gange udtalte skepsis over for Amtscentralernes virke – bl.a. begrundet i DSF's ønske om at fremme kommunale pædagogiske centraler.

Nordisk Ministerråd

Der har i 1990'erne været afholdt fem fællesnordiske konferencer om formidling af Undervisningsmidler. Danmark er med lovgivningen for Amtscentrenes et eftertragtet mønster for de andre nordiske lande.

Producenter

Den Danske Forlæggerforening mv.

Skolebogssektionen og Brancheforeningen for Undervisningsmidler (tidligere "Dansk Forhandlerforening for Undervisningsmateriel") har

Amtscentralernes stand i Forum 1994

siden 1960'erne været åbne for et samarbejde med Skolecentralerne/Amtscentralerne/Amtscentrenes om information om undervisningsmidler (frieksemplarer, kurser, demonstrationer). Kontaktudvalget har løbende været i samarbejde med den professionelle forlagsverden.

I 1985 blev også video og edb integreret i "informationsaftalen" med producenterne med "Fonden Undervisnings-Information" (FUI) som fælles samarbejdsorgan. I aftalen er der lagt op til gensidige forpligtelser til styrkelse af informationsarbejdet vedrørende hele undervisningsmiddelområdet. I 1990'erne deltog Amtscentrenes i udstillingerne i Bog-Forum, København.

Dansk Bibliotekscenter (Bibliotekscentralen)

Siden 1970'erne har Amtscentralerne haft samarbejde med DBC om bibliotekstekniske og bibliografiske løsninger og har haft sæde i det pædagogiske udvalg.

Orfeus

Denne institution til udvikling af edb-programmer blev startet på bl.a. Amtsrådsforeningens initiativ i slutningen af 1980'erne. Amtscentrenes blev en del af markedsføringen for Orfeus og forestod i en årrække salg af produkterne til undervisningsinstitutioner. Nogle amtscentraler har også haft samarbejde med Orfeus om produktion.

Statens Filmcentral

I en årrække havde Kontaktudvalget en plads i SFC's bestyrelse. Institutionen udviklede sig på det tekniske område, så filmdistributionen delvis overgik til videodistribution, hvor amtscentralerne fik adgang til at udlåne "deponerede kopier" fra SFC.

Danmarks Radios Undervisningsafdeling

Denne afdeling havde sin blomstringstid i 1960'erne og 70'erne, hvor udsendelserne blev ledsaget af genbearbejdede boglige materialer. Kontaktudvalget indgik positivt i samarbejdet, bl.a. i programudvalg, men afdelingen blev nedlagt i 1988.

Faglige relationer

Danmarks Pædagogiske Universitet (Danmarks Lærerhøjskole)

Fra Skolecentralernes tid har der været et spirende samarbejde om kurser mv. regionalt med amtsskolekonsulent og lærerkredse som samarbejdspartnere. Skolecentralernes kursusniche var ganske korte kurser – oftest med undervisningsmidler som udgangspunkt. I 1980'erne og 1990'erne ekspanderede Amtscentralernes kursusudbud samtidig med, at DLH ændrede kursusstruktur ved større vægtning af kortidskurser. Derved opstod et konkurrenceforhold mellem amtscentralerne og Lærerhøjskolen. Det tilstræbtes at skabe samarbejde og "aftaler" på landsplan, men skønt forholdet mellem de to typer kursusudbydere fremstod formelt positivt, var der kun få eksempler på væsentlige samarbejdsrelationer. Oprettelsen af regionale udvalg i 1990 førte ikke til en bedring af disse forhold. Amtscentralerne var ikke medtænkt som kursusudbydere i denne sammenhæng, og kun få steder i landet blev de inddraget i udvalgets arbejde og fælles kursusplanlægning.

Danmarks Lærerforening

Amtscentralerne har haft repræsentation fra DLF i repræsentantskaberne i de enkelte amter, og DLF har via dens faglige foreninger haft stor indflydelse på Amtscentralernes /Amtscentrenes virke – især på kursustilbud. Særligt må fremhæves det gode og tætte samarbejde med de regionale afdelinger af Danmarks Skolebibliotekarforening. Samarbejdet på organisatorisk plan har ofte været hæmmet af lokale forskelligheder og foreningens tilknytning til det kommunale system.

Gymnasielærerforeningen

Amtscentralloven åbnede mulighed for samarbejde med gymnasierne, hvilket bl.a. amtslige politikere fandte interesse for ved amternes overtagelse af driften af gymnasierne. Især i 80'erne blev der ansat gymnasiekonsulenter på Amtscentralerne. Kontaktudvalget har haft formandsbesøg fra GL med drøftelser om såvel samarbejdsmuligheder som om konsulents ansættelsesforhold. GL har fastholdt, at kurser skal forankres i gymnasiernes faglige udvalg. Udviklingen af samarbejdet har været forskelligt fra amt til amt.

Torben Hartvig Olsen, *Frederiksborg Amt*

August Dhürbourgh, *Frederiksborg Amt*

Niels Schou, *Storstrøms Amt*

Kilde vedrørende Kontaktudvalget:

"Brev af 23. april 1976 fra Amtsrådsforeningen til Foreningen Danmarks Skolecentraler" med oplæg til den fremtidige struktur for varetagelse af amtscentralernes fællesopgaver.

Børn & Bøger maj/juni 1976.

.

Amtscentralledere ved Kontaktudvalgsmøde i november 1980 på Amtscentralen i Esbjerg desuden ses her blandt mødedeltagerne skolebiblioteksinspektør Ove Reinholdt Nielsen, Københavns kommune og vicekontorchef Niels Arthur Hansen, Amtsrådsforeningen

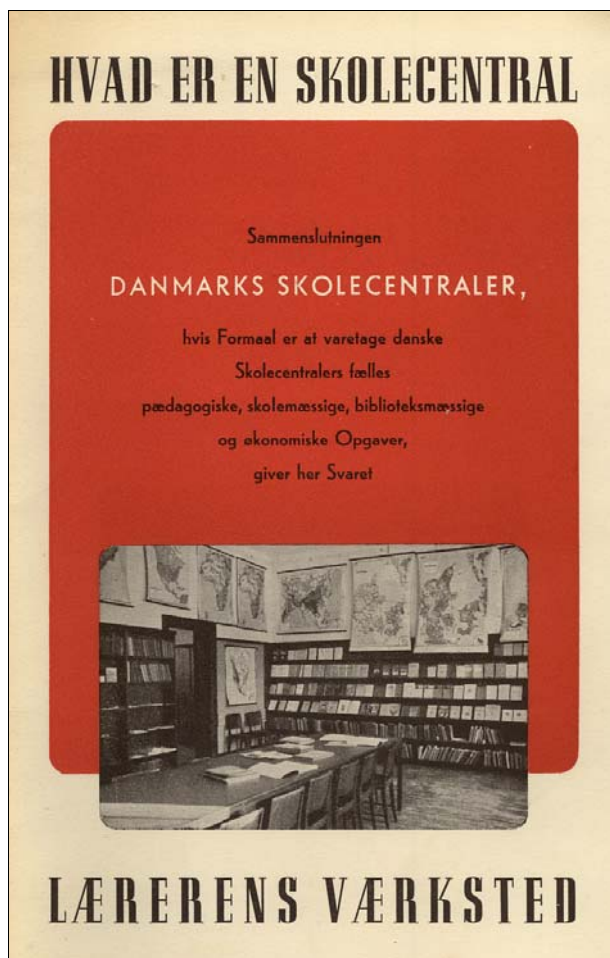
Amtscentrenes ledere i perioden 1976 - 2003

Københavns Kommune: Ove Reinholdt Nielsen. 1994: Hans Krebs Ovesen.
 Frederiksberg Kommune: Jørgen Christiansen. 1986: Kirsten Thrane. 1992: Kirsten Friisnæs.
 Københavns Amt: Jørgen Christensen. 2002: Per Due
 Frederiksborg Amt: Torben Hartvig Olsen. 2000: Bjørn Ilsøe.
 Roskilde Amt: Niels Bruun. 1993: Jill Daniel.
 Vestsjællands Amt: Steen Jespersen.
 Storstrøms Amt: Bent Skaft Jørgensen (*Maribo*) og Niels Schou (*Næstved*). 1979: Niels Schou.
 2001: Vivi Bjerregaard.
 Bornholms Amt: Else Guldhammer. 1992: Hans Jacob Binzer.
 Fyns Amt: Richardt Tolstrup. 1999: Jens Kjær Larsen.
 Sønderjyllands Amt: Leif Østergaard Nielsen. 1997: Jens Juulsgaard Larsen.
 Ribe Amt: Ib Ansgar Jensen. 2002: John Snedker.
 Vejle Amt: Viggo Haar. 1993: Ole Østergaard.
 Ringkøbing Amt: Erik Kristensen.
 Århus Amt: Olaf Justsen. 1992: Jan S. Kirkegaard. 1998: John Jørgensen.
 Viborg Amt: Erling Hess-Nielsen. 2003: Jørgen Pedersen
 Nordjyllands Amt: K. Svante Eriksen. 1993: Lisa Efsen.
 Færøerne: Asmundur Johannesen. 1988: Petur Simonsen.
 Grønland: Bjarne Hansen. 1977: Jens Balslev. 1996: Søren Porsbøl. 2002: Jens Jakobsen.
 Sydslesvig: Andreas Lindholm. 1977: Jørgen Peter Hansen.

Bagest: Jørgen Christensen, Ib Ansgar Jensen, K. Svante Eriksen, Richardt Tolstrup, Erling Hess-Nielsen, Niels Bruun, Niels Schou, Leif Østergaard Nielsen
 Forrest: Torben Hartvig Olsen, Erik Kristensen, Viggo Haar, Steen Jespersen, Niels Arthur Hansen (ARF), Eise Guldhammer, Olav Justsen, Ove Reinholdt Nielsen

Deltagere i kontaktvalgsmødet på Amtscentralen i Esbjerg den 4. november 1980

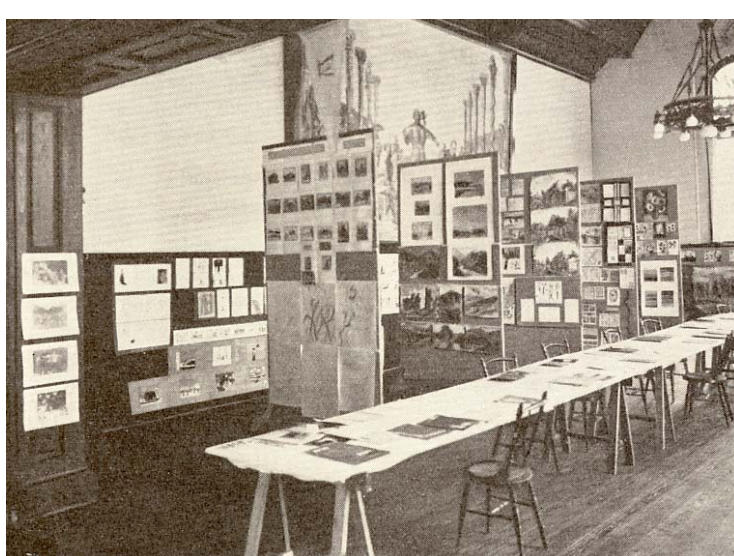
Skolecentralerne

1943

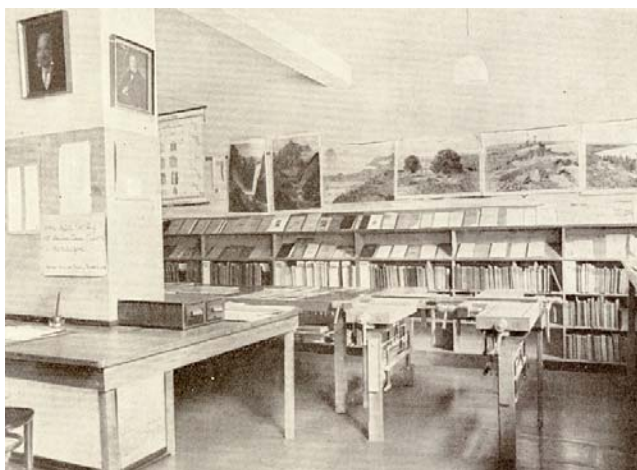
Et nyt Værktøj paa Vejen frem -

En pædagogisk Kilde til Impulser - til Viden og

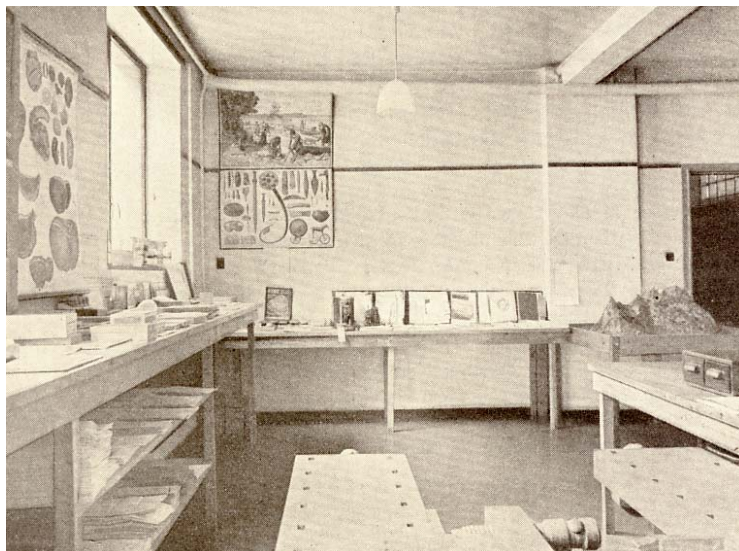
Til Udveksling af Erfaringer

Skolecentralen for Haderslev Amt: Udstilling af Elevarbejder fra Dürerskolen (Dresden) i Statsseminariets tidligere festsal. (Marts 1933).

Skolecentralen for Aarhus Amt

Samlingen pr. 31. Marts 1943						Regnskab 1942-43			
Antal Bd. Skolebøger	Antal Bd. pæd. Litt.	Antal Tidsskrifter	Antal Besøg	Films ^a baand	Budgettets Størrelse	Tilskud fra Amtet	Tilskud fra Komm.	Tilskud fra Lærerkreds	Andre Tilskud
1. Skolecentralen for Aalborg Amt (Indviet 15. Maj 1943)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Skolecentralen for Aarhus Amt	1448	50	c. 500	Nej	557	100	100	257	100
3. Bornholms Amts Skolecentral....	2169	—	339	¹⁾	695	100	500	90	—
4. Skolecentr. for Haderslev Amt	1200	(35) ²⁾	492	Ja	1000	400	—	225	375
5. Hammerum Herr. Skolecentral	1550	45	c. 300	Ja	565	150+(150) ³⁾	15	150	100
6. Skolecentralen f. Hjørring Amt	2641	—	113	Ja	848	—	425	116	c. 300
7. Holbæk Amts v. Skolecentral	1139	—	29	Nej	225	200	—	25	—
8. Holbæk Amts ø. Skolecentral	2125	40	c. 25	Nej	800	400	300	50	50
9. Skolecentr. for Holstebro Cen- tralbiblioteks Omraade	1525	—	319	Nej	316	150	—	166	—
10. Horsens og Omegns Skolecentr.	1746	25	432	Nej	170	—	50	80	40
11. Maribo Amts Skolecentral	c. 650	243	Ikke opgj.	Ja ⁴⁾	776	500	0	51	225
12. Odense Skolecentral	1200	90	732	Ja	820	300	200	—	320
13. Præstø Amts Skolecentral	1278	125	Ikke opgj.	Nej	1654	600	415	—	c. 400
14. Randers Amts Skolecentral	550	80	"	Nej	300	200	—	—	100
15. Skolecentralen for Ribe Amt ...	2872	171	c. 100	Ja	c. 625	200	200	120	c. 105
16. Skive Skolecentral	—	—	—	¹⁰⁾	—	—	—	—	— ⁸⁾
17. Sorø Amts Skolecentral	1438	—	—	¹⁰⁾	180	100	—	55	25
18. Svendborg Amts Skolecentral....	1775	⁵⁾	Ikke opgj.	Nej	366	—	—	166	200
19. Sønderborg og Omegns Skole- central	c. 2800	—	c. 120	Ja	1145	400	525	152	c. 70
20. Thisted Amts Skolecentral	2075	40	c. 60	Ja ¹¹⁾	1000	200	515	105	(600)
21. Tønder Amts Skolecentral	c. 800	—	c. 150	⁶⁾	150	100	—	50	—
22. Vejle Skolecentral	1865	c. 100 ⁷⁾	184	Nej	354	100	—	112	c. 200
23. Viborg Skolecentral	—	—	—	—	—	—	—	—	⁸⁾ ⁹⁾

¹⁾ Abonnerer paa Undervisningsfilm fra Statens Filmcentral.

²⁾ Er overladt Centralbiblioteket og udlaanes derfra.

³⁾ Tilskud fra sidste Aar.

⁴⁾ 4 Filmsapparater til Cirkulation mellem Amtets Skoler
(Abonnement: Ialt Kr. 1066).

⁵⁾ Udlaanes fra Centralbiblioteket.

⁶⁾ Filmsbaandene sorterer direkte under Lærerkredsene.

⁷⁾ Deponeret af Biblioteket for Vejle By og Amt.

⁸⁾ Lærernes Amtssammenslutning betaler Driftsudgifterne.

⁹⁾ Skolecentr. hviler p. t. Lokalet er taget ind til andet Formaal.

¹⁰⁾ Selvstændig Filmscentral.

¹¹⁾ 70 abonnerende Skoler og 8 Apparater.

Foreningen Danmarks Skolecentraler 1974/75.

Foreningen er fortsat et forum for landets 43 skolecentraler (incl. centralerne på Færøerne, Grønland og i Sydslesvig), men herudover prøver man nu også på i arbejdet at tilgodese de kommunale pædagogiske centraler i Københavns-området samt skolebibliotekscentralen for Københavns kommune.

Formålet for foreningens arbejde er at søge skolecentralernes pædagogiske arbejde fremmet, at etablere kontakt mellem de enkelte skolecentraler samt at formidle kontakt til andre pædagogiske institutioner.

Også i 1974/75 har der været en række forhandlinger med andre organisationer, institutioner m.v., og det er gennem disse forhandlinger lykkedes at få informationsmulighederne for de enkelte skolecentraler kraftigt styrket, bl.a. ved at der nu i de enkelte amter er etableret en gennemsynsordning for av-materialer, der medtages i av-seddelfortegnelsen.

Foreningen har deltaget i eller stået for flere udvalgsarbejder i 1974/75.

Udvalget vedr. pædagogisk værksted har nu afsluttet sit arbejde, og betænkningen er ved at blive trykt.

Udvalget vedr. regulativ for amtscentralerne, der nu er blevet ekstra påkrævet, efterat loven om amtscentraler er vedtaget med virkning fra 1. april 1976, har afsluttet sit arbejde, og resultatet vil formentlig blive udsendt af Amtsrådsforeningens bestyrelse ca. 1. oktober 1975, således at man i de enkelte amter kan få tilpasset regulativet til de lokale forhold i god tid, inden loven træder i kraft.

Foreningen har i samarbejde med Danmarks Skolebiblioteksforening planlagt en række kurser for medarbejdere ved skolecentraler og fællessamlinger. Disse kurser afløser de tidligere fælleskurser på Gl. Avernæs for pædagogiske medarbejdere og på Skarrildhus for kontormedarbejdere. Forhåndstilmeldinger viser meget stor interesse for den nye kursusform.

Udvalget vedr. frieksemplarer har udarbejdet et oplæg til forhandling med forlæggere m.fl., hvorefter alle skolecentraler skal have tilsendt alt relevant bogligt materiale, der er udgivet til brug i folkeskolen og på skolebibliotekerne. Resultatet af udvalgsarbejdet skulle gerne blive en betydelig mulighed for forbedring af arbejdsforholdene for de kommunale materialeudvalg og især for skolernes egne materialeudvalg.

I lighed med tidligere år har der været af-

holdt regionsmøder for skolecentralledere i såvel forår som efterår. Møderne har været velbesøgte og har været med til at skaffe en god kommunikation mellem bestyrelse og ledere.

Didacta-rejsen til Nürnberg blev i samarbejde med Danmarks Skolebiblioteksforening gennemført med 35 deltagere i marts måned, og en fællesrejse til den næste udstilling, der afholdes i Basel, er ved at blive planlagt.

Arbejdsåret har været præget af forventning om, at loven om amtscentraler for undervisningsmidler skulle blive vedtaget, og efter at loven har været fremsat 5 gange i folketinget til behandling, er dette nu lykkedes dette medfører bl.a., at foreningens struktur skal ændres. Dette vil ske i samråd med Amtsrådsforeningen i Danmark.

Esbjerg, den 4. september 1975

Ib Ansgar Jensen

Danmarks Skolecentralers
formand, folketingsmedlem
Inger Stilling Pedersen (Kr.F.)

Bestyrelse

Formand: Folketingsmedlem
Inger Stilling Pedersen, Folketinget,
Christiansborg, 1218 København K
Tlf. (01) 11 66 00

Næstformand: Konsulent
Richard Tolstrup, Skolecentralen,
Holsedore 18, 5000 Odense.
Tlf. (09) 12 72 27

Sekretær og kasserer: Konsulent
Ib Ansgar Jensen,
Spangsbjerggade 50, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 12 03 88

Bestyrelsen i øvrigt:
Amtsrådsmedlem, inspektør
Arne Trosborg, Ternevej 12,
8382 Hinnerup. Tlf. (06) 98 55 10

Amtsborgmester Søren Troldborg,
Storstrøms amtskommune, Parkvej 37,
4800 Nykøbing F. Tlf. (03) 85 52 66

Tilforordnet bestyrelsen:
Vicekontorchef Poul Bjørnholt,
Amtsrådsforeningen, Landemærket 10,
1119 København K. Tlf. (01) 11 21 61

Landscentralleder
K. - E. Hauberg-Tychsen,
Landscentralen, Gl. Kongevej 164,
1850 København V. Tlf. (01) 21 54 55

Overbibliotekar Robert Hellner,
Danmarks Pædagogiske Bibliotek,
Lersø Park Allé 101,
2100 København Ø. Tlf. (01) 29 82 11

Byrådsmedlem, konsulent
Carsten Johansen, Peder Brunsvej 150
4300 Holbæk. Tlf. (03) 43 03 15

Sekretariat: Danmarks Skolecentraler
Teglværksgade 1, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 12 13 55

Foreningen Danmarks Skolecentraler 1975-76

Foreningens arbejde har i det forgangne år været stærkt præget af, at loven om amtscentraler for undervisningsmidler blev vedtaget den 12. juni 1975 med virkning fra 1. april 1976.

Der har været ført en række forhandlinger med andre institutioner og organisationer om det fremtidige samarbejde, der især medfører, at de informative afdelinger fremover også skal betjene undervisningsinstitutioner på et højere niveau end folkeskolen samt især på grund af, at amterne overtager driften af de fælleskommunale samlinger, der indgår som grundstamme i amtscentralernes distributive afdelinger.

Internt har der været afholdt en række kurser og fagdrøftelser for at dygtiggøre såvel kontor- som pædagogiske medarbejdere til det kommende arbejdsår.

I lighed med tidligere år har foreningen arrangeret fællesrejse til Diecta med særdeles god deltagelse.

Foreningen har også i dette år været repræsenteret i en række arbejdsudvalg samt ved adskillige konferencer, stævner m.v.

Der har været ført en række forhandlinger med Amtsrådsforeningen om den fremtidige struktur for vedtagelse af fællesopgaver for amtscentralerne for undervisningsmidler, og dette har medført, at man pr. 1. september 1976 har etableret »Kontaktudvalget for amtscentraler for undervisningsmidler«, hvis formål er under ansvar over for Amtsrådsforeningen at søge amtscentralernes virksomhed fremmet, at etablere kontakt mellem de enkelte amtscentraler for undervisningsmidler samt formidle kontakten til foreninger, organisationer og virksomheder, der er af betydning for amtscentralernes arbejde.

Kontaktudvalgets virksomhed finansieres af Amtsrådsforeningen efter et af Amtsrådsforeningen godkendt budget, baseret på en arbejdsplan for kontaktudvalgets virksomhed.

Kontaktudvalgets medlemmer er lederne af amtscentralerne for undervisningsmidler.

Kontaktudvalgets adresse er hos formanden.

Kontaktudvalget udpeger af sin midte et forretningsudvalg, bestående af formand, næstformand og sekretær. Amtsrådsforeningens sekretariat er repræsenteret ved såvel kontaktudvalgets som forretningsudvalgets møder.

Kontaktudvalget kan nedsætte underudvalg og arbejdsgrupper til løsning af specielle opgaver.

Der har hos såvel folkevalgte som ansatte været delte meninger om den fremtidige varetagelse af amtscentralernes fællesopgaver, idet adskillige gerne havde set, at man stadig havde en forening på landsplan, men Amtsrådsforeningen har ønsket ovenstående løsning. Amtsrådsforeningen har dog taget meget stort hensyn til de lokale ønsker for virksomheden, idet man bl.a. har godkendt, at kontaktudvalget har samme formål, som en selvstændig forening ville have fået.

Da det bliver den sidste beretning, Foreningen Danmarks skolecentraler

kan aflægge i Skolebiblioteksårbogen, vil vi meget gerne takke alle, vi har været i forbindelse med gennem årene, og som har vist så stor interesse for vort arbejde.

Esbjerg, den 9. september 1976

Ib Ansgar Jensen.

Kontaktudvalget for amtscentraler for undervisningsmidler:

Formand:

Ib Ansgar Jensen,
Spangsbjerggade 50, 6700 Esbjerg.
Tlf. 05 12 03 88/12 13 55

Næstformand:

Torben Hartvig Olsen,
Nøddehegnet 20, Nøddebo,
3480 Fredensborg.
Tlf. 03 28 18 43/26 15 12.

Sekretær:

Viggo Haar,
Jerlev, 7100 Vejle.
Tlf. 05 86 52 84/82 99 44

Amtsrådsforeningens repræsentant:

Poul Bjørnholt,
Amtsrådsforeningen i Danmark,
Landemærket 10, 1119 Kbhvn. K.
Tlf. 01 11 21 61.

Amtscentralernes kontaktudvalg

Poul Bjørnholt

*Uddrag af artikel
i Børn & Bøger
maj/juni 1976
af vicekontorchef
Poul Bjørnholt,
Amtsrådsforeningen:*

”Foreningen Danmarks Skolecentraler, der hidtil har varetaget mange af amtscentralernes fællesopgaver, bliver opløst, og i stedet vil fællesopgaverne blive varetaget af et kontaktudvalg bestående af samtlige amtscentralledere og med sekretariat i amtsrådsforeningen, der også finansierer kontaktudvalgets virksomhed. Denne nye struktur er resultatet af en forhandling mellem Amtsrådsforeningen og Danmarks Skolecentraler på baggrund af et udvalgsarbejde under Danmarks Skolecentraler, og jeg tror, at nyskabelsen vil vise sig at være et effektivt og fleksibelt organ i løsningen af amtscentralernes fællesopgaver, ligesom Amtsrådsforeningens opbakning vil betyde en styrkelse i de forhandlinger, der skal føres udadtil.

Kontaktudvalget er desværre ikke nedsat endnu, fordi stillingen som amtscentralleder flere steder endnu ikke er besat. Dette skyldes, at ansættelsesvilkårene endnu ikke er blevet forhandlet, fordi der imellem Amtsrådsforeningen og Undervisningsministeriet har været uenighed om, hvorledes stillingen skulle opfattes og følgelig hvem der skulle forhandle den. Amtsrådsforeningen mener, der er tale om en tværgående stilling, således at stillingen bør være en amtskommunal tjenstemandsstilling og derfor forhandles af Amtsrådsforeningen, mens Undervisningsministeriet mener, at der er tale om en stilling som tjenstemand i folkeskolen og derfor forhandles af ministeriet. På et møde mellem Amtsrådsforeningen og undervisningsministeren den 27. februar 1976 var ministeren nærmest af samme opfattelse som Amtsrådsforeningen, men i mellemtiden har Ritt Bjerregårds embedsmænd åbenbart fået hende på ”bedre” tanker, for hun har nu ladet meddele, at stillingen bør være en tjenstemandsstilling i folkeskolen.

Det har naturligvis været uheldigt med så meget vrøvl omkring amtscentrallederstillingen på et tidspunkt, hvor loven er trådt i kraft, og lederne for længst burde være udnævnt. Man må håbe, at lønforhandlingerne snarest bliver tilendebragt, så de sidste ledere kan blive udnævnt og trække i arbejdstøjet, for der er nok at tage fat på.”

Amtscentralen
som led i det amtskommunale undervis-
ningssystem og amtscentralens placering
i amtets samlede virksomhed.

Nedenstående er citat fra foredrag af vicekontorchef Poul Bjørnholt, Amtsrådsforeningen (*fra Børn & Bøger maj/juni 1975*):

”Amtscentralerne har deres rødder solidt plantet i folkeskolen og de problemer, der er omkring den, hvilket selvfølgelig skyldes, at det er en sammenlægning af de folkeskoleorienterede skolecentraler og fælleskommunale samlinger, der udgør amtscentralerne her i den første fase.

Det præger forståeligt nok også lovforslaget i betydelig grad. Men jeg må alligevel tilstå, at jeg hele tiden har været skuffet over, at det er sket i så høj grad, som det er tilfældet. Der er faktisk kun kød på bemærkningerne til lovforslaget, når det er folkeskolespørgsmålet, der omtales. De øvrige uddannelsesområder, der skal betjenes, spises af med følgende. Jeg citerer (lovforslagets bemærkninger pkt. 4):

”For de øvrige uddannelsesområder er det på nuværende tidspunkt ikke muligt nøjagtigt at fastslå behovenes omfang. Det må her være væsentligt, at centralerne opbygges på en sådan måde, at man sikrer, at behovene kanaliseres, således at udbygningen af centralernes virksomhed med henblik på at kunne opfylde disse behov vil kunne ske gradvis”.

Det må jo siges at være et yderst fyldigt materiale og en grundig vejledning for de mennesker, der skal planlægge og udbygge en amtscentral!”

Poul Bjørnholt, Amtsrådsforeningen

Skolecentraler

Fælleskommunale samlinger

Amtscentraler for undervisningsmidler

Med virkning fra 1. april 1976 er § 16 i lov af 27. maj 1964 om folkebiblioteker m.v. sat ud af kraft. Det var denne paragraf, som fra 1964 var grundlaget for etablering af fælleskommunale samlinger, og som hurtigt førte til oprettelsen af sådanne samlinger i de fleste centralbiblioteksområder. Allerede i 1965-66 eksisterede der 10 samlinger med et samlet budget på i alt 304.000 kr. En af samlingerne rummedes i et lokale på kun 26 m², hvilket illustrerer, at der var tale om en beskeden start. Samlingerne voksede dog hurtigt. Efter kommunalreformen var antallet af samlinger i 1970-71 steget til 23 med et budget på i alt 3.954.000 kr.

Skolecentralernes forhold var baseret på et cirkulære af 9. januar 1967. I mange amter var der dog etableret skolecentraler længe inden. I 1967-68 var der 34 centraler med et budget på i alt 2.497.000 kr. I 1970-71 var centralernes budget vokset til ca. 3.600.000 kr.

Når budgetterne siden 1971 er vokset betragteligt, er det ikke blot en følge af den stedfundne udvikling af priser og lønninger. Der er sket en betydelig udvidelse af aktiviteten for såvel skolecentraler og fælleskommunale samlinger, og der har været politisk vilje til at imødekomme behovene ved budgetlægningsen.

Det er således en stor og veletableret virksomhed, der 1. april 1976 er blevet overtaget af de nyetablerede amtscentraler for undervisningsmidler. Amtscentralerne skal imidlertid betjene også uddannelsesområderne uden for folkeskoleområdet. Denne udvidelse af aktiviteterne kan dog ikke forventes etableret umiddelbart ved amtscentralernes oprettelse. Det første budget for amtscentralerne (9-måneders budgettet 1976) synes da også kun at rumme beskedne stigninger ud over pristalsreguleringen.

K.I.

Budgetter	1972-73	1973-74	1974-75	1975-76	Amtscentralernes budget for 1.4.76- 31.12.76
SC.....	6.890.000	9.120.000	12.550.000	16.500.000	
FKS	7.400.000	9.140.000	10.530.000	13.400.000	
I alt.....	14.290.000	18.250.000	23.080.000	29.900.000	32.000.000

Materialebestand	1.4.1972	1.4.1973	1.4.1974	1.4.1975	1.4.1976
SC:					
Bøger	367.000	400.000	490.000	570.000	640.000
AV-materialer	-	7.600	10.000	15.000	21.000
Pæd./psyk./met. litt...	34.000	39.000	43.000	52.000	52.000
FKS:					
Bøger	696.000	853.000	1.016.000	1.219.000	1.375.000
Diasserier/billedbånd..	14.600	18.000	22.000	25.400	27.900
Lydbånd.....	8.200	11.700	13.800	14.000	41.000
Grammofonplader	2.700	2.600	2.800	3.700	3.800
Filmkopier	200	300	500	900	1.100
OH-transparenter	2.000	3.000	3.800	4.500	4.900

Udlån	1971-72	1972-73	1973-74	1974-75	1975-76
SC	176.000	269.000	340.000	465.000	530.000
FKS: bøger.....	1.202.000	1.461.000	1.680.000	1.898.000	2.373.000
FKS: andre materialer..	69.000	90.000	102.000	110.000	145.000

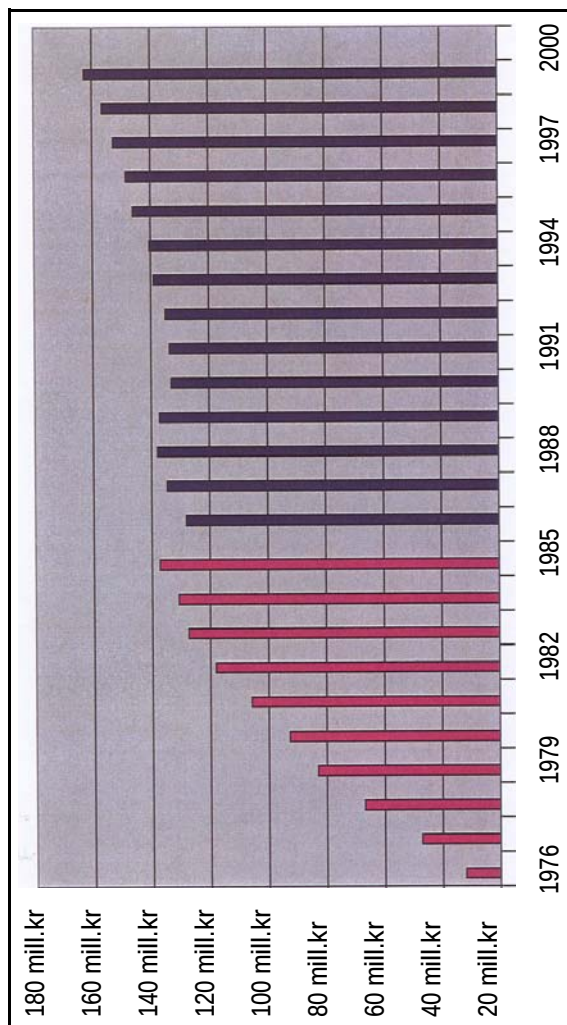
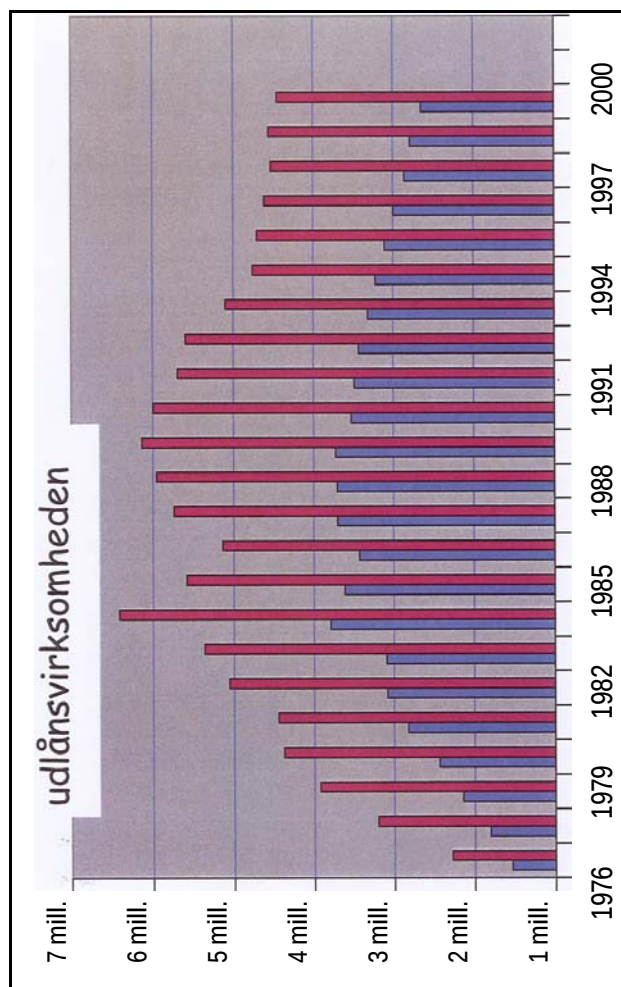
Amtscentralernes budgetter for 1.4.76-31.12.76

Amtskommune	Udgifter i alt	Heraf til lønninger	UV-materialer inf. afd.	UV-materialer distr. afd.
København	1.300.000	650.000	401.000	-
Frederiksborg	1.321.000	546.000	48.000	283.000
Roskilde	2.410.000	1.424.000	-	-
Vestsjælland	1.737.600	685.800	134.800	438.280
Storstrøms.....	3.076.000	1.321.000	198.000	483.000
Bornholm	645.400	273.900	41.950	135.000
Fyn	3.265.000	1.266.000	269.150	1.115.400
Sønderjylland.....	2.138.000	847.000	140.000	543.000
Ribe.....	2.218.500	1.017.500	233.700	324.200
Vejle	1.866.100	662.300	180.050	482.256
Ringkøbing.....	1.866.000	965.000	122.000	431.000
Århus	2.497.700	-	105.000	459.600
Viborg.....	2.019.295	947.475	204.300	500.000
Nordjylland	1.507.000	487.000	154.000	414.000
I alt	27.867.595			

Amtscentral for Undervisningsmidler i 90'erne

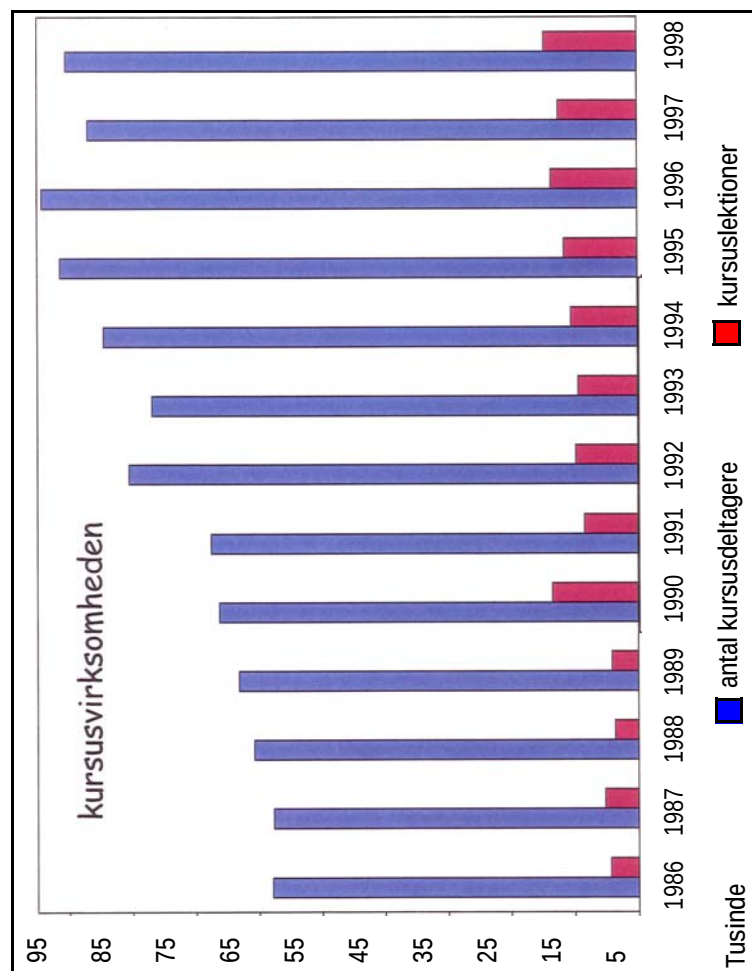
- et eksempel:

Kursuslokale 80 m ²	Kursuslokale 80 m ²	Informationssamling konsulenter	
Pædagogisk værksted Layout/produktion 40 m ²	Frokoststue Kursister Personale 100 m ²	Ca. 450 m ²	
Pædagogisk værksted Lyd/video 40 m ²		Reception - Information 30 m ²	
Ledelse 40 m ²	Administration Sekretariat 56 m ²	Gruppe- rum 20 m ²	Mødesal Møder, konferencer, udstillinger 168 m ²
IT-værksted 56 m ²	Udlånsadministration Materialeklargøring 70 m ²	Gruppe- rum 20 m ²	
		Gruppe- rum 20 m ²	
Servicefunktioner			
Distributiv samling Lagerekspedition Båndcentral Kørselsfunktion Biler			
Amtscentralen, i alt 2400 m²			
			1000 m ²

Samlet budget: ■ brutto beløb

■ netto beløb

Statistik for ACU-erne

Bemærkninger til budget: Statistikken viser en forbavsende jævn udvikling. Justeret i forhold til løn- og prisudviklingen viser budgettallene, at amtscentralerne som helhed har haft stort set uændrede økonomiske vilkår fra 1981 til 1998.

Bemærkninger til "Udlånsvirksomheden": Kraftig stigning i materialebestanden og udlånet i de første 10 år frem til 1988. Herefter et jævnt fald.

I den første 10-årige periode var der tale om en næsten udelukkende nettoforøgelse af materialebestanden. Efter 10 års brug voksede kassationen af forældede bøger. I 1990'erne satsede mange ACU'er på indkøb af konkrete praktisk/musiske materialer på bekostning af bøger.

Økonomisk omprioritering fra udlån til kurser og projekter med øget personalemæssig satsning på pædagogiske konsulenter fik indflydelse på udlånsvirksomheden.

Bemærkninger til "Kursusvirksomheden": deltagertallet har været jævnt stigende. Dog kraftig stigning i 1994-1996 (ny folkeskolelov).

Lektionslængde pr. ACU-kursus: 1986 ca. 4,5 lektioner, 1998 ca. 6,25 lektioner.

Undervisnings
ministeriet

Ministeren

Frederiksholms Kanal 21
1220 København K
Fax 3392 5547
Tlf. 3392 5000

UNDERVISNING i 90'erne

14 MAJ 1992

Netop i disse måneder er regeringens forslag til ny lov om folkeskolen til debat.

Indholdsreformen vil medføre ændringer på mange områder inden for skolen og dens undervisning. Det er et vigtigt krav i den nye reform, at skolen bliver en udfordring for alle elever. Ved at give eleverne faglige udfordringer individuelt og i samarbejde med andre skaber vi det bedste udgangspunkt for, at de kan udvikle sig fagligt og personligt.

Undervisningsdifferentiering skal fremmes i alle fag og på alle klassetrin, således at arbejdet i skolen tilrettelægges ud fra den enkelte elevs forudsætninger, interesser og behov.

Her kommer amtscentralen ind i billedet. Amtscentralens opgave er bl.a. at stille gode undervisningsmaterialer til rådighed for undervisningen. Der er brug for et stort og kvalitetspræget udvalg af undervisningsmidler, og amtscentralens kursustilbud af kortere kurser for lærerne har stor værdi som inspiration og fortsat efteruddannelse.

Bertel Haarder

Resumé i "Folkeskolen" nr. 6 febr. 1999 af resultatet af en stor brugerundersøgelse omkring bl.a. DLH og ACU-erne.

LÆRERHØJSKOLEN STØRST — AMTSCENTRALEN BEDST

*Efteruddannelsesindholdet
er godt, men under-
visningsformen halter*

AF MIKKEL HVID

Lærerhøjskolen står for 67 procent af lærernes efteruddannelse, men amtscentralen, der må nøjes med en markedsandel på beskedne 12 procent, kan prale af, at den har de mest tilfredse kursister på det pædagogiske efteruddannelsesmarked. Det viser rapporten »Ønsker til fremtidige efteruddannelser samt vurderinger af eksisterende«, som Danmarks Lærerhøjskole (DLH) netop har offentliggjort.

92 procent af de lærere, der har været på efteruddannelseskursus hos amtscentralen, giver topkarakter for kursernes faglige indhold. Det tilsvarende tal for Lærerhøjskolen er 80 procent, og selv om det er både højt og flot, er det lavere end amtscentralens.

Amtscentralen er i det hele taget den udbyder af efteruddannelser for lærerne, som klarer sig bedst, viser DLH-rapporten. Amtscentralens kurser vinder i alle fire discipliner: kursets indhold, undervisningsform, undervisernes kvalifikationer og kursets relevans. Amtscentralens kursister er simpelthen mere tilfredse end konkurrenternes, og det giver stof til eftertanke, siger uddannelseschef Chresten Kruchov fra Danmarks Lærerhøjskole.

»Vi må naturligvis se nærmere på, hvad baggrunden for det kan være, men det er jo også netop formålet med rapporten: Vi skal lære så meget af den, som vi kan. Derfor har vi sendt den ud til alle vores faste undervisere, og jeg er sikker på, at de vil studere den grundigt og overveje, om der er noget, vi kan gøre bedre«, siger uddannelseschefen.

DLH-rapporten har et meget markant og overraskende resultat: Mens alle udbydernes kurser får pæne karakterer for fagligt indhold og relevans, er der i alle fire tilfælde hug til undervisningsformen. Kun

29 procent af amtscentralens kursister finder undervisningsformen »sædeles god«, mens det tilsvarende tal for de andre udbydere ligger og roder omkring 20 procent. Rapporten nævner ikke, hvor mange af kursisterne der betegner undervisningsformen som »god« eller »passende«, men Chresten Kruchov oplyser, at lægger man de tre kategorier sammen, når man op på, at tre fjerdedele af kursisterne er mere eller mindre tilfredse med undervisningsformen.

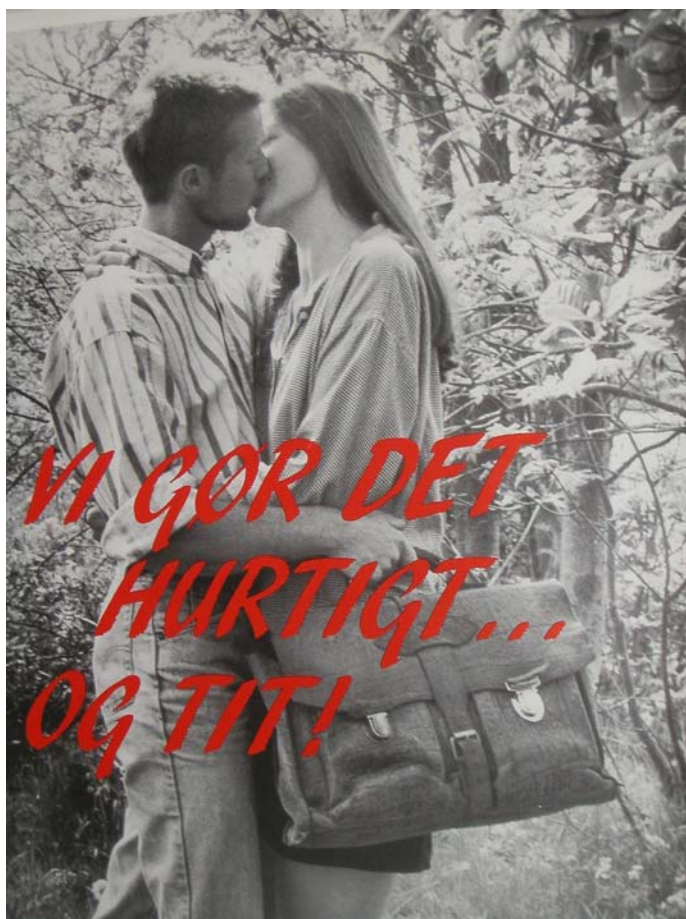
Alligevel er der tydeligvis ikke den samme begejstring for formen som for indholdet, erkender Chresten Kruchov, så det er noget af det, man vil arbejde videre med. Vejen frem, mener han, kan gå via undervisningsformer som for eksempel projektarbejdsformen, som i højere grad udnytter og inddrager kursisternes erfaringer. Og der er allerede tendenser i den retning, siger Chresten Kruchov.

»En stadig større del af vores efteruddannelseskurser organiseres som skoleudvikling. Dermed tænkes kursisternes erfaringer og praktiske arbejde tættere sammen med efteruddannelsen end traditionelt. Skoleudvikling lægger simpelthen op til projektarbejdsformen«, siger han. ■

Mikkel Hvid er freelancejournalist

At være underviser i dag er at leve med konstante forandringer - helt inde på kroppen. Forandringer kræver aktiv stillingtagen til undervisningens mål og midler.

Amtscentralens kurser spænder vidt. Kurserne er relativt korte, de er koncentrerede og aktuelle. Et udgangspunkt, som giver mulighed for hurtigt at omsætte nye behov til kurser, som kan skabe forudsætninger for en fremsynet og kvalitetsbevidst undervisning.

Opgave i naturvidenskab 2002

Det handler om glade børn - *især*
og om god undervisning - *for enhver*